

Elina Aaltonen

KOIRA-AVUSTEINEN TYÖSKENTELE SOSIAALIALALLA

Opinnäytetyö
Sosionomi amk

Toukokuu 2016

KYAMK
University of Applied Sciences

Tekijä/Tekijät	Tutkinto	Aika
Elina Aaltonen	Sosionomi amk	Toukokuu 2016
Opinnäytetyön nimi		
Koira-avusteinen työskentely sosiaalialalla		59 sivua 7 Liitesivua
Toimeksiantaja		
Suomen Hoivakoira t:mi		
Ohjaaja		
Lehtori Harri Mäkinen		
Tiivistelmä		
<p>Eläinavusteiset menetelmät ovat yleistymässä Suomessa, ja ne voivat tarjota uudenlaisen työskentelymenetelmän sosiaalialalle. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa koira-avusteisesta työskentelystä. Opinnäytetyö selvittää, miksi ja miten koiraä käytetään sosiaalialalla. Koira-avusteisuutta kuvataan työssä käytännön esimerkkien kautta. Tavoitteena on antaa sosiaalialalla työskenteleville ajankohtaista tietoa työskentelyn hyödyistä ja lisätä tietoisuutta koiran käytön mahdollisuuksista sosiaalialan työssä. Vaikka eläinavusteisia menetelmiä voidaan käyttää kaikenikäisten ihmisten tukena, opinnäytetyön painopisteenä ovat lapset ja nuoret.</p> <p>Eläinavusteisesta työskentelystä on saatu uutta tietoa lähivuosina ja aihetta käsittelevää kirjallisuutta on jo olemassa. Opinnäytetyön teoriatieto koira-avusteisuudesta pohjautuu alan kirjallisuuteen ja tutkimuksiin, ja toiminnan kuvausta varten haastateltiin sosiaalipedagogista koiratoimintaa tuottavia henkilöitä ja koiraä omassa työssään käyttäviä sosiaalialan ammattilaisia. Haastattelut toteutettiin avoimena haastatteluna. Koira-avusteista työskentelyä tuottaville henkilöille tehtyjen haastattelujen avulla opinnäytetyöhön saatiin käytännön esimerkkejä kuvaamaan koira-avusteisia menetelmiä koulussa, nuorisotyössä ja lastensuojelussa.</p> <p>Opinnäytetyön tilaajana toimi Suomen Hoivakoira t:mi, joka järjestää sosiaalipedagogisen koiratoiminnan kursseja sekä tuottaa sosiaalipedagogista koiratoimintaa. Opinnäytetyön avulla tilaaja saa näkyvyyttä ja tunnettuutta koira-avusteisille menetelmille. Toiminnallinen osuus toteutettiin lastensuojelun yksityisessä ryhmäkodissa, joka toimi opinnäytetyön toisena tilaajana. Ryhmäkoti saa opinnäytetyöstä tietoa koira-avusteisuudesta.</p> <p>Opinnäytetyössä esitellään sosiaalipedagogisen koiratoiminnan kokeilu lastensuojelussa. Kokeilu antoi omakohtaista kokemusta koira-avusteisten menetelmien käytöstä ja syvensi aiheen ymmärrystä. Kokeilussa tavattiin ryhmäkotiin sijoitettua nuorta kuusi kertaa koiran kanssa. Näillä tapaamisilla toteutettiin haastatteluita ja kirjallisuudesta esiin nousseita menetelmiä. Menetelmien vaikuttavuutta nuoreen ei arvioitu.</p>		
Asiasanat		
sosiaalipedagogiikka, koira, eläinavusteisuus, koira-avusteinen työskentely, lapset ja nuoret		

Author (authors)	Degree	Time
Elina Aaltonen	Bachelor of Social Services	May 2016
Thesis Title		
Dog-Assisted Social Interventions		59 pages 7 pages of appendices
Commissioned by		
Caring Canine Finland		
Supervisor		
Harri Mäkinen, Senior Lecturer		
Abstract		
<p>New, animal-assisted working methods are becoming more common in social services in Finland. The objective of the thesis was to provide knowledge of dog-assisted interventions. The thesis concentrates on varied purposes and occasions, in which dog-assisted methods are used. The observational section of the thesis is presented by practical examples. Another objective was to provide the latest knowledge of benefits using the dog-assisted working methods and to increase the possibilities of using the method in social services. The dog-assisted interventions are suitable for people from different age groups, but the thesis focused on children and young people.</p> <p>Recently, sources focusing on animal-assisted pedagogy have emerged. The theory of the thesis is based on this literary material and previous studies. The description of the dog-assisted activity was assembled by interviewing people, who use dog-assisted working methods in social services. The data was assembled by open interviews. Examples of dog-assisted interventions in practice were gathered by interviewing professionals using the dog-assisted working method at school, in youth work and in child welfare service.</p> <p>The commissioner of the thesis was Caring Canine Finland, which organizes dog-assisted social pedagogy courses and provides dog-assisted social pedagogy. The benefit of the thesis for the commissioner is to make dog-assisted interventions better known. Observational studies were carried out in a private group home in child welfare, which the thesis was also commissioned by. The private group home got acquainted with the dog-assisted working methods.</p> <p>The thesis presents an experiment of a dog-assisted intervention in child welfare service. The experiment provides personal experience of using dog-assisted methods and it deepens awareness of it. In the experiment a young person from the group home was met six times dog-assistedly. Methods used in the experiment were based on the interviews and on the existing literature. The effects of the methods were not evaluated.</p>		
Keywords		
social pedagogy, a dog, animal-assisted methods, dog-assisted interventions, children and young people		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	6
2	OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TOTEUTUS	8
2.1	Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset sekä työn näkökulma	9
2.2	Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu	10
2.3	Tutkimuskohteiden valinta ja luotettavuus	11
2.4	Tutkimuksen etenemissuunnitelma.....	12
3	ELÄINTEN KÄYTTÖ ENNEN JA NYKYÄÄN	13
3.1	Ihmisen ja koiran yhteinen historia.....	13
3.2	Eläinavusteinen työskentely 2000-luvulla	14
4	MIKSI ELÄIMIÄ KÄYTETÄÄN SOSIAALIALALLA?	16
4.1	Eläinten vaikutukset ihmiseen.....	16
4.1.1	Fyysiset vaikutukset	16
4.1.2	Psyykkiset vaikutukset	17
4.1.3	Sosiaaliset vaikutukset.....	18
4.2	Miksi koira on erityinen?	18
4.2.1	Sosiaaliset valmiudet	18
4.2.2	Kyky tunnistaa tunteita	19
4.2.3	Koiran vaikutus ihmisen hormonitoimintaan	20
5	SOSIAALIPEDAGOGINEN KOIRATOIMINTA	21
5.1	Sosiaalipedagoginen viitekehys.....	22
5.1.1	Mitä on sosiaalipedagogiikka	22
5.1.2	Sosiaalipedagogiikan tehtävät.....	23
5.2	Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan toteutus.....	24
6	KOIRAN KÄYTTÖ SOSIAALIALAN ERI KENTILLÄ	26
6.1	Koira-avusteisuudesta	26
6.2	Koira koulussa	27
6.2.1	Henkinen tuki	28
6.2.2	Kouluaineiden opiskelu	28
6.2.3	Vuorovaikutusharjoitusten tukena	30

6.2.4	Erilaisia harjoituksia	31
6.2.5	Koulukuraattorin apuna	32
6.2.6	Erityistä huomioitavaa	33
6.3	Nuorisotyössä	33
6.4	Eläinavusteinen yksilövalmennus	35
6.5	Koira ryhmätyöskentelyssä mukana	36
6.6	Koira lastensuojelussa ja perhetyössä.....	37
6.7	Koira-avusteisen työskentelyn saavutettavuus asiakkaille.....	39
7	OMA SOSIAALIPEDAGOGINEN KOKEILUNI LASTENSUOJELUSSA.....	39
7.1	Toiminnan suunnittelu.....	39
7.2	Niinan tapaamiset.....	41
7.3	Palaute ja pohdinta	50
8	POHDINTA	51
	LÄHTEET.....	54
	LIITTEET	
	Liite 1. Koiria kouluttavia tahoja	
	Liite 2. palveluntuottajia	
	Liite 3. Aiempia töitä koira-avusteisuudesta	

1 JOHDANTO

Opinnäytetyöni aiheena on koira-avusteinen työskentely. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvata sitä, miten koira voidaan käyttää sosiaalialalla ja tavoitteena on tuoda sosiaalialan tietoisuuteen koiran käyttämisen mahdollisuuksia. Tutkin esseessäni koiran käyttämistä sosiaalialan eri kentillä. Tutkimuskysymyksinäni ovat: Miksi koira käytetään sosiaalialalla, ja miten koira voidaan käyttää sosiaalialalla?

Eläinavusteinen työskentely on Suomessa vielä uutta. Esimerkiksi Yhdysvalloissa ja Ruotsissa toiminta on paljon yleisempää ja koirien tuottamat hyödyt sosiaalialalle tunnustetaan. Ruotsissa kunnilla työskentelee kasvatus- ja kuntoutuskoiria, ja Suomessa koiria käytetään kasvatuksen alalla koiria muun muassa lastensuojelussa ja kouluissa esimerkiksi erityisluokissa. (Kihlström-Lehtonen 2013, 89; Ahonen 2013, 184 - 186.)

Suomessa koira-avusteinen työskentely on ottanut valtavan harppauksen eteenpäin lähivuosien aikana, ja oletan, että kehitys jatkuu samanlaisena tulevaisuudessa. Opinnäytetyössäni kerron sosiaalialalla työskenteleville henkilöille ymmärrettävästi, millaista sosiaalialan koira-avusteisuus on, ja pyrin herättämään ihmisten kiinnostuksen työskentelyä kohtaan.

Opinnäytetyössäni kuvaan syitä siihen, miksi eläimiä ja varsinkin koiria käytetään sosiaalialalla, ja esittelen erilaisia tapoja käyttää koira sosiaalialan työssä. Koiria käytetään kaikenikäisten ihmisten apuna sosiaalialalla, mutta pitääkseni opinnäytetyöni riittävän tiiviinä ja voidakseni raapaista aihetta pintaa syvemmältä, rajasin näkökulmani lapsiin ja nuoriin.

Opinnäytetyöni aihe oli minulle luonnollinen valinta, sillä olen toiminut kaverikoirissa vapaaehtoisena monen vuoden ajan. Olen nähnyt koiran tuottamaa iloa ja hyötyä asiakkaissa tapaamisillamme. Minulle heräsi halu tutustua ammattimaisesti toteutettuun eläinavusteiseen toimintaan ja selvittää, miten koira käytetään sosiaalialalla ja miksi. Tulevaisuudessa aion suorittaa koirani kanssa sosialipedagogisen koulutuksen ja toivon voivani tuottaa sosialipedagogista koiratoimintaa alueellani joko yksityisenä palveluntuottajana tai osana työtäni.

Työn toimeksiantajana toimii Suomen Hoivakoira Tmi, joka saa opinnäytetyöstäni tunnettuutta ja näkyvyyttä koira-avusteisille menetelmille. Toisena toimek-

siantajana on lastensuojelun yksityinen ryhmäkoti, jossa toteutin käytännön osuuteni. Säilyttääkseni toimintaan osallistuneen nuoren anonymiteetin, en mainitse ryhmäkodin nimeä opinnäytetyössäni. Ryhmäkoti saa opinnäytetyössäni tietoa koira-avusteisesta työskentelystä ja sen hyödyistä.

Eläinavusteisuus tai eläinavusteinen työskentely (Animal-Assisted Interventions, AAI) on kattotermi, mikä pitää sisällään erilaisia eläinavusteisuuden muotoja (Ikäheimo 2013, 1). Käytän opinnäytetyössäni tarpeen mukaan termejä eläinavusteisuus, koira-avusteisuus, eläinavusteinen työskentely ja koira-avusteinen työskentely. Käsittelen työssäni koira-avusteista työskentelyä, jota toteuttavat sosiaalialan ammattilaiset. Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on suuressa roolissa opinnäytetyössäni, mutta koira-avusteisen työskentelyn kuvauksissa käytän materiaalina muitakin sosiaalialalla ammattimaisesti tuotettuja koira-avusteisia työmuotoja. Liitteenä olevassa palveluntuottajien esittelyssä mainitsen lyhyesti myös vapaaehtoistoimijoita, jotka toteuttavat ei-ammattimaista koira-avusteista toimintaa.

Teoriatiedon aiheesta haen mahdollisimman uudesta alan kirjallisuudesta. Koiran käyttämisen kuvaaminen perustuu suurelta osin haastatteluihin, joita toteutin avoimina haastatteluina koira työssään käyttäville kasvatus- ja sosiaalialan ammattilaisille. Haastatteluiden tiedon luotettavuus on hyvä, sillä menetelmät ovat esimerkkejä toiminnasta, eikä koira-avusteisessa työskentelyssä ei ole vain yhtä oikeaa tapaa, vaan työntekijä soveltaa menetelmiä oman ammattinsa viitekehystä käsin. Käytännön osuuteni toteutin lastensuojelun yksityisessä ryhmäkodissa tapaamalla 17 - vuotiasta nuorta kuusi kertaa koirani kanssa. Kokeilu syvensi ymmärrystäni toiminnasta ja tuo työhöni omaa näkemystäni kokemani kautta.

Opinnäytetyössäni kerron ensin ihmisen ja koiran yhteisestä historiasta ja eläinavusteisesta työskentelystä 2000-luvulla. Seuraavaksi kuvaan eläimen vaikutuksia ihmiseen ja kerron, miksi koiralla on erityinen merkitys ihmiselle. Sosiaalipedagogista koiratoimintaa esittelen omana päälukunaan, minkä jälkeen kuvaan koiran käyttöä sosiaalialan eri ympäristöissä. Lopuksi esittelen oman sosiaalipedagogisen koiratoiminnan kokeiluni lastensuojelussa ja pohdin toimintaani peilaten sitä teorian tietoon.

2 OPINNÄYTETYÖN TAUSTA JA TOTEUTUS

Tutustuessani aiheeseen huomasin, että eläinavusteiset menetelmät ovat koko ajan nousseet arvostetumpaan asemaan myös Suomessa, mutta tietoa käytännön toiminnasta oli vaikea löytää. Havaitsin, että sosiaalialalla on tarvetta ymmärrettävälle tietopakettille koira-avusteisesta työskentelystä, jonka avulla sosiaalialalla toimivat ihmiset voivat löytää menetelmän osaksi työtään.

On tärkeää, että tällaiselle vaihtoehtoiselle toiminnalle saataisiin tunnettuutta ja näkyvyyttä. Vaihtoehtoisten tapojen etsiminen työntekoon on tärkeää, ja koira-avusteinen työskentely tarjoaa uusia näkökulmia. Koiran ja asiakkaan suhteen tarkastelu myös opettaa sosiaalialan työntekijää todella paljon. (Valo 2016.) Tarve tutkimustiedolle korostuu nyt ja jatkossa, koska Suomessa on paraikaa käynnissä eläinavusteinen eetos (=moraalinen mielenlaatu tai kat-somustapa (Eetos)) (Prepula 2016).

Eläinavusteisuus on lisääntynyt Suomessa valtavasti viimeisten viiden vuoden aikana. Tunnetaitojen ja -tietojen osuus tulee kasvamaan suhteessa oppimiseen ja elämäntaitoihin. Koulussa uusi opetussuunnitelma tukee tunnesäätelyn ja itsetuntemuksen osuutta elämässä menestymisessä. Koira- ja eläinavusteisuus tarjoaa juuri tätä tunnetason ja sanattoman viestinnän mahdollisuutta. Lisäksi kehollinen hyvinvointi (koiran silittäminen, sen kanssa ulkoilu/touhuaminen, luontoyhteys) on tärkeässä osassa työskentelyssä. Koira- ja eläinavusteisuudessa on olemassa vahvasti yhteisöllisen sosiaalityön elementti; koira sitoo erilaisia yksilöitä yhteen ja sen avulla rakennetaan vuorovaikutusta. (Valo 2016.)

Erilaiset hyvinvointiin liittyvät toimijat, mukaan luettuna sosiaalityö, hakevat uusia voimavaroja eläin- ja luontoavusteisuudesta. Aiemmin toiminta on painottunut vapaaehtoistyöhön ja enintään yksityisyrittäjien tuottamiin palveluihin useimmiten osana muita palveluita, mutta nyt suunta on järjestäytyneempään ja erikoistuneempaan suuntaan. Toimijoita on kaikilla sektoreilla: yrityksissä, yhteisöissä ja julkisilla. Eläinavusteisuudella myös profiloidutaan palvelun markkinoinnin suhteen. (Prepula 2016.)

Eläinavusteisuudesta on tärkeää tehdä opinnäytetöitä, sillä niiden avulla voidaan nähdä tulevaisuudessa, miten toiminta on kehittynyt ja millaisia hyviä käytäntöjä on juurtunut. Vaikka opinnäytetyöt eivät olisi tieteellisiä tai toisi alal-

le uutta tutkimustietoa, voi joku saada niistä kipinän ja lähteä tekemään uusia tutkimuksia. (Haapasaari 2016.)

Eläinavusteisuus on Suomessa suhteellisen uusi ala, vaikkakin se on nousmassa ihmisten tietoisuuteen. Tutkimuksen puolelta saadaan jatkuvasti perusteltua näyttöä eläinten monimuotoisista positiivisista vaikutuksista ihmisiin.

Mahdollistaakseen eläinten monipuolisen sekä korrektein käytön tukemassa eri alojen työpanosta, tarvitaan yhteiskunnallista hyväksyntää sekä ymmärrystä eläinavusteisuudelle. Tämän saavuttamiseen tarvitaan tutkimuksia ja opinnäytetöitä aiheen tiimoilta. (Wilhelmi 2016.)

2.1 Tutkimusongelma, tutkimuskysymykset sekä työn näkökulma

Tutkimusongelmani on selvittää, mitä koira-avusteinen työskentely on käytännössä. Opinnäytetyöni tarkoituksena on kuvata sitä, miten koira voidaan käyttää sosiaalialalla, ja opinnäytetyön tavoitteena on tuoda sosiaalialan tietoisuuteen koiran käyttämisen mahdollisuuksia. Tutkin esseessäni koiran käyttämistä sosiaalialan eri kentillä. Tutkimuskysymyksinäni ovat: Miksi koira käytetään sosiaalialalla? ja Miten koira voidaan käyttää sosiaalialalla?

Koirat ovat aina kuuluneet elämäni vahvasti ja olen toiminut jo useamman vuoden Kennelliiton Kaverikoirissa koirani kanssa, joten opinnäytetyöni aihe oli luonnollinen valinta minulle. Haluan lisätä tietoutta koira-avusteisuudesta ja siten auttaa koko sosiaalialaa saamaan mahdollisuuden tämän toimintamuodon käyttöönottoon. Minulle ei kuitenkaan ollut aivan selvää, mitä koira-avusteisuus ja sosiaalipedagoginen koiratoiminta todellisuudessa on. Luin aiheesta tehtyjä opinnäytetöitä ja etsin tietoa internetistä, mutta huomasin, että minun oli hyvin vaikea muodostaa kuvaa siitä, mitä toiminta on käytännössä. Minulle hahmottui näkökulma, jota haluan käyttää työssäni. Haluan kuvata toimintaa niin käytännönläheisesti kuin pystyn käyttämällä esimerkkejä ja esittelemällä alalla toimivien menetelmiä. Haluan kokeilla itse toteuttaa sosiaalipedagogista koiratoimintaa käytännössä ja kertoa siitä opinnäytetyössäni ymmärtääkseni aiheita paremmin ja saadakseni tekstiini syvempää omakohtaista näkemystä.

2.2 Tutkimusmenetelmä ja aineistonkeruu

Opinnäytetyössäni käytän kvalitatiivista eli laadullista tutkimusta. Kvalitatiivinen tutkimus tarkastelee ihmisten välistä merkitysten maailmaa. Sillä on mahdollista tavoittaa ihmisten merkityksellisiksi koettuja tapahtumaketjuja, kuten omaan elämään pidemmälle jaksolle sijoittuvaa asiaa. Laadullinen tutkimusmenetelmä soveltuu silloin, kun halutaan ymmärtää uutta ilmiötä ja selvittää, mistä siinä ilmiössä on kyse. Siihen sisältyy aina kysymys, mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan. Kvalitatiiviseen tutkimukseen sisältyy erityispiirre, eli tavoitteena ei ole löytää totuutta tutkittavasta asiasta, vaan näyttää tutkimuksen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla esimerkiksi ihmisen toiminnasta jotain, joka on välittömän havainnon tavoittamattomissa. Nämä asiat ovat kuin arvoituksia, ja tutkimuksen tavoite on näiden arvoitusten ratkaiseminen. Tulkintojen ja arvoitusten ratkaisujen avulla luodaan malleja, ohjeita, toimintaperiaatteita ja kuvauksia tutkittavasta asiasta. (Kananen 2010, 36; Vilkka 2009, 97 - 98.)

Tutkimusaineistoa voidaan kerätä monin tavoin. Kun ihmisten puheet halutaan valita tutkimusaineistoksi, kerätään tutkimusaineisto haastatteluina. Laadullisen tutkimuksen tutkimushaastattelumuotoja ovat avoin haastattelu, teemahaastattelu ja lomakehaastattelu. Lomakehaastattelusta voidaan myös käyttää nimityksiä strukturoitu tai standardoitu haastattelu, ja siinä tutkija päättää ennalta kysymysten muodon ja esittämisjärjestyksen. Teemahaastattelu on puolistrukturoitu haastattelu, ja siinä poimitaan tutkimusongelmasta keskeiset aiheet tai teemat, joita haastattelussa käsitellään. (Vilka 2009, 100 - 102.)

Avointa haastattelua tai teemahaastattelua käytetään silloin, kun tutkittavasta asiasta on saatavilla vain vähän tietoa. (Vilka 2009, 102). Koska koiraavusteisesta työskentelystä käytännössä löytyi tietoa todella vähän, valitsen aineistonkeruumenetelmäksi avoimen haastattelun. Avoin haastattelu tarkoittaa sitä, että tutkimushaastattelussa ei ole valmiita kysymyksiä tai teemojakaan, vaan tutkija keskustelee haastateltavan kanssa tutkimusongelman aihepiiristä, ja haastateltava voi puhua aiheesta haluamista näkökulmista vapaasti. Avoimelle haastattelulle on tyypillistä se, että se tapahtuu yleensä yksilöhaastatteluna. Avoimessa haastattelussa on kyse vuorovaikutuksesta haastattelijan ja haastateltavan välillä. (Vilka 2009, 104.) Aineiston opinnäytetyöhöni hankin haastatteluilla puhelimitse ja sähköpostilla. Haastateltaviltani

saamiani vastauksia en analysoi, vaan käytän niitä lähteinä muodostaessani kuvaa toiminnassa käytettävistä menetelmistä. Haastatteluja on mahdollista käyttää lähteinä ilman analysointia (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64).

Työssäni toiminnallinen osuus on sosiaalipedagogisten koiratoimintakäyntien toteuttaminen lastensuojelussa yhden nuoren kanssa. Käytännön kokeiluni esittelen kirjoittamalla jokaisesta tapaamiskerrasta kuvauksen, missä kerron mitä teimme ja miksi käytin valitsemiani menetelmiä. Peilaan toimintaani ja havaintojani teoriaan ja pohdin tapaamisissa havaitsemiani asioita. Käytännön osuudestani pyydän palautetta toimintaani osallistuvilta nuorelta viimeisellä tapaamisellamme.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimusote on induktiivinen, eli se päättyy yksityisistä havainnoista yleisiin merkityksiin. Tutkija lähtee liikkeelle empiirisistä havainnoista, kuten keskusteluista, tulkitsee havaintomateriaalia ja nostaa siitä esiin teemoja, jotka muotoilee yleisemmiksi luokittelukategorioiksi. Sen jälkeen tutkija seuloo esiin merkityksellisiksi nousseet avainkategoriat ja päättyy lopulta selitysmalleihin ja teoreettiseen pohdiskeluun. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 266.) Seulon keräämistäni haastatteluista erilaisia menetelmiä ja muita esiin nousevia tärkeitä asioita toiminnan toteuttamisen kannalta, ja muodostan niistä kokonaisuudet, jotka toimivat esimerkkeinä käytännön toiminnasta sosiaalialan eri alueilla.

2.3 Tutkimuskohteiden valinta ja luotettavuus

Toiminnan kuvausta varten tarvitsen alalla työskenteleviä haastateltavia. Huomasin, että sosiaalipedagogista koiratoimintaa tuottavia henkilöitä on vaikea löytää. Lopulta löysin Hoivakoiran perustajan Helena Prepulan, ja hänen avulla sain yhteyden muutamaan Hoivakoiran sosiaalipedagogisen koiratoiminnan koulutuksen käyneeseen henkilöön. Heiltä sain lisää neuvoja, joiden avulla löysin muitakin koira-avusteista työskentelyä tuottavia henkilöitä.

Käytännön kokeiluni toteutuspaikkana toiminut ryhmäkoti valikoitui työhöni hyvän sijaintinsa ja myötämielisen suhtautumisensa vuoksi. Kokeiluuni osallistunut nuori oli itse ilmaissut ryhmäkodin johtajalle halukkuutensa osallistua, ja siten hän valikoitui työhöni. Käytännön osuudestani ei voi tehdä johtopäätöksiä toiminnan vaikuttavuudesta, sillä en ole vielä sosiaalialan ammattilainen enkä

ole saanut koulutusta sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan, eikä toiminnassa käytetty mittareita.

Kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä tehty tutkimus on luotettava, kun teorianmuodostukseen ei ole vaikuttaneet satunnaiset tai epäolennaiset tekijät ja tutkimuksen kohde ja tulkittu materiaali ovat yhteensopivia. Viimeinen luotettavuuden kriteeri on tutkijan oma rehellisyys, koska arvioinnin kohteena on tutkijan tekemät ratkaisut, valinnat ja teot. Tutkijan on kyettävä perustelevaan toimintansa uskottavasti, mutta silti toinen tutkija voi päätyä erilaiseen tulokseen ilman, että sitä on pidettävä tutkimuksen heikkoutena. (Vilka 2009, 158 - 159.) Haastatteluilla saamani tiedot toimintatavoista ovat luotettavia, sillä eläinavusteisessa työskentelyssä ei ole ennalta määrättyjä toimintatapoja ja menetelmiä, vaan jokainen toimintaa toteuttava henkilö toimii oman alansa viitekehuksesta käsin soveltaen koiran kanssa toimimista oman näkemyksensä mukaisesti. Saamani tiedot ovat esimerkkejä koira-avusteisuudesta ja sosiaalialan ammattilaiset toteuttavat näitä menetelmiä työssään. Haastattelut on muutettu kirjalliseen muotoon ja käsitelty sellaisenaan, joten virhetulkintoja ei ole tapahtunut.

Kvalitatiivisessa tutkimuksessa yleistäminen tehdään aina tulkinnasta, joka syntyy teorian, tutkimusaineiston ja tutkijan välisestä vuoropuhelusta. Laadullisessa tutkimuksessa yleistettävyys ei ole ongelma, sillä sen tavoite ei vaadi tavanomaista keskustelua yleistettävydestä. Tutkimus on yleistettävä silloin kun sen tulokset nousevat tematisoidusta kokonaisuudesta, eli tutkimustulokset vastaavat tutkimuksen kohdetta ja sille asetettuja päämääriä. (Vilka 2009, 157 - 158.) Tutkimukseni on yleistettävissä, sillä haastatteluista muodostamani esimerkit toiminnasta ovat vastaavia tutkimukselle asettamieni päämäärien kanssa.

2.4 Tutkimuksen etenemissuunnitelma

Aloitin aineiston keräämisen haastatteluilla toukokuussa 2015 toteuttamalla haastattelut koiratoimintaa tuottaville henkilöille, sekä kirjoittamalla haastattelut ylös sellaisinaan. Muodostettuani itselleni kuvan toiminnasta ja löydettyäni käytännön osuuteeni ryhmäkodin ja siellä asuvan nuoren toteutin käytännön kokeiluni kesäkuun ja heinäkuun aikana vuonna 2015. Syksyn 2015 varasin

materiaalien ja aineistojen hankintaan. Tammikuussa 2016 jatkoin opinnäytetyötäni kirjoittamalla teoriaosuuden käyttämällä hyväkseni alan uusinta kirjallisuutta sekä aiemmin toteuttamiani haastatteluja. Huhtikuun varasin työn viimeistelylle.

3 ELÄINTEN KÄYTTÖ ENNEN JA NYKYÄÄN

3.1 Ihmisen ja koiran yhteinen historia

Ihmisen ja koiran yhteinen historia on ikivanha. Nykytiedon mukaan ensimmäisiä kumppaneita ihmisille olivat juuri koirat, ja varhaisesta historiastaan asti ihminen on asunut ja työskennellyt yhdessä koiran kanssa. (Ikäheimo 2013a, 5.) Esihistoriallisina aikoina ihmiset saivat ruokansa pääosin vahvempien saalistajien haaskoilta, ja ihminen oli monesti pikemminkin saalis kuin saalistaja. Tärkeä käänne tapahtui nykyarvioiden mukaan jopa 30 000 vuotta sitten, kun ihmiset alkoivat hyödyntää koiraeläimiä, susia, metsästyskumppaneinaan ja suojanaan. (Klemetilä 2013, 14 - 15.)

Kesykoira on erittäin läheistä sukua harmaasudelle. Petter Portinin mukaan useimmat alan asiantuntijat ovat sitä mieltä, että suden kesyyntyminen koiraksi oli lähtöisin sudesta itsestään (vrt. Handelsman 2011, 83). Tutkijoiden mukaan ne sudet, jotka uskaltautuivat tulemaan lähimmäs ihmistä, saivat ihmisiltä ruuantähteitä ja säilyivät pisimpään elossa saaden eniten pentuja. Näin luonnonvalinta suosi rohkeimpia susia, ja sudesta alkoi kehittyä pikkuhiljaa koira. Vastaavasti koirien tarjoamat palvelut vartijoina ja apuna metsästyksessä auttoivat ihmistä selviytymään paremmin, elämään pidempään ja saamaan enemmän aikuisiksi selviytyviä jälkeläisiä. Arvellaan, että n. 25 000 vuotta sitten koirat jopa auttoivat välillisesti nykyihmistä syrjäyttämään kilpailevan ihmislajin, neandertalinihmisen. Koirat myös edistivät ihmisten paikoilleen asettumista ja siirtymistä maanviljelyskulttuuriin. (Handelman 2011, 83; Portin 2015, 80.)

Antiikin aikana ja keskiajalla koiralla oli tärkeä rooli apurieläimenä. Ihmisillä oli vahtikoiria, paimenkoiria, metsästyskoiria, sotakoiria ja palveluskoiria. Monet tutkijat ovat virheellisesti nähneet ihmisen kiintymyksen koiraan olevan uuden ajan ja viktoriaanisen kauden sentimentaalisuuden aiheuttama moderni ilmiö. On kuitenkin runsaasti todisteita siitä, että ihmisen kiintymys koiriin juontaa

juurensa keskiaikaan ja antiikkiin asti. (Klemetilä 15 - 16.) Yksi varhainen todiste ihmisen ja koiran siteestä toisiinsa on Pohjois-Israelistä 12 000 vuotta vanhan talon alta löydetty yhdessä haudatut ihmisen ja koiran pääkallot (Grimm 2015, 279).

Vaikka ihmisen ja koiran yhteinen historia on pitkä, ei mielikuva koirasta ole ollut muuttumaton, vaan se on vaihdellut suuresti eri aikakausina. Esimerkiksi Vanhassa testamentissa koiraan ei suhtauduta kovinkaan suopeasti, kun taas Roomassa mielikuva koirasta oli suotuisa. Tärkeä symbolinen siirtymä oli 1400- ja 1600-lukujen välillä, kun osa koiraan liittyvistä negatiivisista piirteistä (mm. saastaisuus) siirrettiin sialle. Näin koiran arvonnousulle ja kohoamiselle "ihmisen parhaaksi ystäväksi" ei ollut enää mitään estettä, ja koira on säilyttänyt paikkansa meidän päiviimme asti. (Klemetilä 2013, 16.)

Lastenpsykologi Boris Levinsonin kirja *Pet-Oriented child psychotherapy* vuodelta 1969 on ollut ensimmäinen merkittävä virstanpylväs eläinten käyttämisessä sosiaali- ja terveydenhoitoalalla ihmisen apuna. Levinsonin kirja käsitteli lemmikkien käyttöä psykoterapiassa lasten psyykkisten häiriöiden hoidossa. Tutkimus on lisääntynyt Levinsonin ajoista vuosi vuodelta laajemmaksi ja kattavammaksi, ja jatkuvasti ymmärryksemme eläimen merkityksestä ihmiselle kasvaa. (Ikäheimo 2013a, 5-6.)

3.2 Eläinavusteinen työskentely 2000-luvulla

Eläinavusteinen työskentely rantautui Suomeen vuosituhaten vaihteessa. Sveitsinpaimenkoirayhdistys perusti Halibernit vuonna 1999 ja Kennelliiton Kaverikoirat aloittivat toimintansa vuonna 2001. Kiinnostus eläinavusteisuutta kohtaan alkoi kasvaa pikkuhiljaa, ja varsinainen kulta-aika käynnistyi vuonna 2010. Toiminta alkoi vapaaehtoistyöstä, ja nyt viimeisimpinä vuosina on eläinten käyttö ammattilaistyössä alkanut löytää jalansijaa. (Haapasaari 2016a.)

Koira-avusteisuudella on jo merkittävä asema kasvatuksessa ja kuntoutuksessa kansainvälisesti, ja myös Suomessa kiinnostus tähän työskentelymuotoon on kasvamassa. (Koirat kasvatusta- ja kuntoutustyössä.) Esimerkiksi vapaaehtoinen eläinavusteinen toiminta on koko ajan kysytympää (Lundell 2013, 64). Eläimiä käytetään apuna laajasti terveyden- ja sosiaalihuollossa, sekä kasvatuksessa. Fysioterapeutit käyttävät eläimiä lasten ja nuorten, vanhusten

ja kehitysvammaisten hoidossa sekä kuntoutuksessa. Eläimiä toimii myös psykoterapeuttien kanssa. Kouluissa eläimiä on tavallisissa luokissa, erityisluokissa, autistien ja kehitysvammaisten parissa. Kirjastoissa työskentelee lukukoiria. Eläimiä on perhekodeissa, lastenkodeissa ja sijaisperheissä. Vanhusten parissa eläimen rooli on mm. olla ystävänä ja aktivoida liikuntaan. Eläimiä käytetään myös mielenterveyskuntoutujien ryhmissä, muistisairaiden apuna ja erilaisten liikuntaryhmien innostajina. (Ikäheimo 2013a, 7 - 8.) Suomessa eläinavusteisessa työskentelyssä toimii mm. koiria, kissoja, hevosia, kanoja, alpakoita ja laamoja.

Eläinavusteisuutta Suomessa ei juuri ole kartoitettu. Se on suhteellisen uusi muoto, joten materiaalia ei vielä ole paljoa. (Wilhelmi 2016.) Kaikki toimintaa tuottavat eivät kuulu yhdistyksiin, ja jotkut toimijoista eivät halua nimeään julkiseen rekisteriin (Haapasaari 2016a). Eri eläin- ja luontolähtöisiä toimintoja tuottavilla yrityksillä voi olla kuitenkin jonkinlaisia tunnuslukuja omassa toiminnassaan mukana olevista palveluntuottajamääristä.

Green Care on toimintaa, jolla edistetään ihmisten elämänlaatua ja hyvinvointia luontoon ja maaseutuun liittyvillä keinoilla. Siinä käytetään erilaisia eläin- ja luontoavusteisia menetelmiä, kuten puutarhaterapiaa ja -toimintaa, ratsastusterapiaa ja sosiaalipedagogista hevostoimintaa. (Mitä on Green Care.)

Eläinavusteisten menetelmien tuottajien määrää ei voida arvioida tarkasti, sillä määritelmä Green Care -toiminnalle on niin uusi, että läheskään kaikki eläinavusteisia palveluja tarjoavat palveluntuottajat eivät mainosta olevansa Green Care -palveluja. Vaikka yhdistysten jäsentiedoista ei voida löytää kaikkia eläinavusteisuutta käyttäviä toimijoita, voidaan kuitenkin joitakin lukuja esittää. Vuonna 2014 yritysjäseniä Green Care Finland ry:ssä oli noin 50 eri toimialoilta, ja luonto- sekä elämysmatkoja tarjoavia yrityksiä oli luontoyrittäjyysverkostossa 249 kappaletta. Näistä maatilamatkailuyrityksiä oli 121, eräyrityksiä 110 ja hevosityrityksiä 32 yritystä. Vuonna 2014 oli hyväksytyjä ratsastusterapeutteja n. 100 ja n. 50 tallilla toteutettiin sosiaalipedagogista hevostoimintaa. 325 yritystä tarjosi elämyspalveluja ja -matkoja, ja 63 yritystä tuotti seikkailupalveluja. Sitä ei kuitenkaan voida arvioida, oliko kuinka monessa yrityksessä luontolähtöisten menetelmien käyttö tietoista, ammatillista tai tavoitteellista. (Vehmasto 2014.)

Sosped koira -koulutuksesta valmistuneita on tällä hetkellä n. 15 henkilöä, ja he toimivat mm. Lohjalla, Turussa, Hyvinkäällä, Helsingissä, Espoossa, Kuusankoskella ja Somerniemellä. (Ota yhteyttä.) Koulutuksesta valmistuneista ei kuitenkaan voida tietää, tuottavatko kaikki heistä sosiaalipedagogista koira-toimintaa aktiivisesti.

Vapaaehtoispuolella toimiva Suomen Karva-Kaverit Ry seuraa omia käyntiker-tojaan. Yhdistyksellä oli vuonna 2015 jäseniä 462, ja yhdistys on ollut olemas-sa viisi vuotta. Toiminnan kasvusta kertoo se, että vuonna 2011 Karva-Kaverit tekivät 883 vierailua, vuonna 2012 vierailuja oli 1520 kpl ja vuonna 2013 vie-railuja oli jo 2060. Vuonna 2014 vierailujen määrä oli 2084, ja vuonna 2015 käyntejä oli jo 3081. Vuosittaisten vierailujen määrä kertoo toiminnan kasvus-ta. (Haapasaari 2016a.)

4 MIKSI ELÄIMIÄ KÄYTETÄÄN SOSIAALIALALLA?

4.1 Eläinten vaikutukset ihmiseen

Ihmiset kokevat hyvántahtoisemmiksi ja turvallisemmiksi sellaiset tilanteet, joissa on mukana eläimiä. Esimerkiksi akvaarion katseleminen hammaslääkä-rin odotusaulassa rauhoittaa potilasta. Kaikki eläimen ja ihmisen suhdetta sel-vittäneet tutkimukset ovat ilmaisseet, että eläimellä on ihmiseen fyysisiä, psyykkisiä ja sosiaalisia vaikutuksia. Eläinten vaikutus välittyy ihmiseen näön, kuulon ja kosketuksen kautta, mutta ne eivät rasita sanallista, eli verbaalista, ja älyllistä, eli kognitiivista puolta. Yleensä eläimet stimuloivat lapsen tarvetta sekä verbaaliseen että nonverbaaliseen kommunikointiin. (Ikäheimo 2013a, 6 - 7; Ikäheimo 2013b, 135 - 138.)

4.1.1 Fyysiset vaikutukset

Eläimillä on ihmiseen monia fyysisiä vaikutuksia, ja nämä vaikutukset ovat nähtävissä jo minuuteissa. Eläimen koskettaminen vaikuttaa positiivisesti yli-aktiiviseen sympaattiseen hermostoon, jolloin ihmisen verenpaine alenee, sy-dämen syke laskee ja ihminen hikoilee vähemmän. Eläimen seura stimuloi hormonitoimintaa, jolloin endorfiinien prolaktiinin ja oksitosiinin erityis lisääntyy ja stressihormonin eli kortisolin taso alenee. Koira antaa sosiaalista tukea, ja

siihen liitetään alentunut riski erilaisiin sairauksiin, kuten sydän- ja verisuonitauteihin, diabetekseen ja jopa keuhkokuumeeseen, ja se myös vaikuttaa parempaan toipumiseen sairauksista. Koiran ja ihmisen välinen side voi vaikuttaa samalla tavalla, kuin pitkäaikainen kognitiivinen käyttäytymisterapia tai reseptilääkkeiden käyttö. (Horowitz 2011, 296-297)

4.1.2 Psyykkiset vaikutukset

Eläimiä voi pitää sylissä, katsella ja koskettaa, ja se täyttää monenlaisia tunnetarpeita. Eläin ehdollistuu erilaisille sanoille, lukee herkästi non-verbaalista viestintää ja sen reagointi hellyydenosoituksiin ja kaltoin kohteluun on ennustettavaa. Jos lapsesta huolta pitävä aikuinen on ollut erityisen ailahtelevainen esimerkiksi päihteiden tai vaikeiden mielenterveysongelmien vuoksi, ei vastaa lapsen hätään tai reagointi on epäjohdonmukaista, ei lapsi muodosta aikuisen kanssa turvallista kiintymyssuhdetta. Välttelevä kiintymysmalli saa alkunsa, ja lapsi muuttaa käyttäytymistään pyrkien vaikuttamaan aikuiseen esimerkiksi hiljaisuudella, syrjään vetäytymisellä, passiivisuudella ja hoivaamalla itse itseään. Lapsi joutuu kehittämään itselleen turvallista aikuista kompensoivan itsesäätelysystemin, jolla hän rauhoittaa itseään hätäntyessään. (Sinkkonen 2013, 38 - 42; Rusanen 2011, 65 - 66; Ikäheimo 2013b, 135 - 138.)

Välttelevälle kiintymyssuhteelle on ominaista vähäinen ja varovainen tunneilmaisus, ja lapsi pitää fyysistä tai emotionaalista välimatkaa aikuiseen. Monesti tällaiselle lapselle verbaalinen vuorovaikutus on liian tungettelevaa, mutta koira voi toimia ihmisiä luotettavampana kumppanina sekä tietynlaisena tunnesäilönä. Eläinten seura kehittää taitoja, joita tarvitaan elämässä. Empatiakyky kehittyy, lapsi oppii hoivaamaan ja huolehtimaan toisesta, vastuun kantaminen lisääntyy ja lapsi saa työkaluja surun ja kuoleman käsittelyyn. (Sinkkonen 2013, 38 - 40; Rusanen 2011, 65-66; Ikäheimo 2013b, 135 - 138.)

Todella karvaiden pettymysten vuoksi kaltoin kohdellut, traumatisoituneet lapset suhtautuvat usein ihmisiin varautuneesti. Toisten ihmisten paha olo palauttaa heidän mieliin omia kokemuksiaan, ja siksi heidän reaktionsa näihin ovat usein torjuvia ja jopa vihaisia. Ehkä juuri tästä syystä voi kiintymys koiraan olla merkittävässä roolissa psyykkisessä tervehtymisessä. Kun lapsi on täysin lukkiutunut, voi koirasta tulla ensimmäinen elävä olento, jolle lapsi osoittaa helliä

tunteita ja uskoutuu. Lapsen itsetunto vahvistuu hänen hoitaessaan eläintä, ja koiran osoittama kiintymys antaa myönteisen kokemuksen omasta merkityksestä muille eläville olennoille. (Sinkkonen 2013, 43.)

4.1.3 Sosiaaliset vaikutukset

Kun lapsi saa osakseen rakkautta ja empatiaa, kehittyy hänelle ymmärrys eläimen tunteista ja olemuksesta. Seuraamalla lemmikkejä oppivat lapset paljon eläinten vaistomaisesta käyttäytymisestä. Lapsi voi sijoittaa eläimeen ominaisuuksia, joita siinä ei todellisuudessa ole, mutta jotka tekevät siitä eräänlaisen mielikuvitusystävän lapselle. Kun lapsi on stressaantunut, voi eläimen läheisyys täyttää lohdutuksen ja läheisyyden tarpeita, mikä on erityisen merkittävää yksinäiselle lapselle. (Sinkkonen 2013, 40 - 43.)

Ihmiset saavat uusia ystäviä lemmikkiensä avulla. Vuonna 1995 Australiassa tehdyn tutkimuksen mukaan 58 % lemmikin omistavista ihmisistä oli tutustunut eläimensä kautta uusiin ihmisiin ja ystäväystynyt heidän kanssaan. Kun sosiaalista pääomaa tutkittiin, oli 50 % koiranomistajista tutustunut naapureihinsa koiriensa kautta. Jopa 84 % koiran kanssa ulkona liikkuvista sanoi jutelleensa muiden lemmikinulkoiluttajien kanssa kävelyidensä aikana. Keskustelut samanhenkisten ihmisten kanssa ovat monesti lisänneet naapurustossa ymmärrystä ja luottamusta toisiin, sekä erilaista naapuriapua. Eläimet vaikuttavat ihmisten sosiaalisiin verkostoihin. (Ikäheimo 2013a, 6.)

4.2 Miksi koira on erityinen?

4.2.1 Sosiaaliset valmiudet

Koirat ovat ainoita eläimiä, jotka katsovat ihmistä silmiin. Mikään muu kotieläin ei hakeudu aktiivisesti katsekontaktiin ihmisen kanssa. Koiran kanssa toimiville on tuttua se, miten koirat katsovat omistajaansa aivan kuin pyytäen lupaa tai toimintaohjeita. Ihminen pystyy lukemaan koiran ilmeitä ja eleitä, ja vastavuoroisesti koira kykenee tulkitsemaan ihmistä. Jo pentuna koira kykenee vastaamaan spontaanisti ihmisen viesteihin esimerkiksi etsiessään piilotettuja herkkuja ja saadessaan ihmiseltä löytöpalkkion. Tällaisia käyttäytymistapoja ei ole synnynnäisesti millään muulla eläinlajilla. (Portin 2015, 80 - 82.) Esimer-

kiksi ihmisapinoiden täytyy olla läheisessä kontaktissa ihmisen kanssa kyetäkseen oppimaan samanlaisia taitoja (MacLean & Hare 2015, 280). On huomionarvoista, että vaikka apinat ovat paljon ihmismäisempiä kuin koirat, on apinoiden huomattu eläintarhoissa kääntyvän pois ihmisten luota ja välttelevän vierailijoiden katseita. Koirat näkevät ihmisistä jotain sellaista, mitä edes kädellisiin kuuluvat apinat eivät pysty tulkitsemaan. (Horowitz 2011, 172.)

Koirilla on lisäksi monia muitakin sosiaalisia ilmaisuja ja eleitä. Näihin kuuluvat useat sosiaaliset taidot, jotka ovat ihmisillä yhteiselämän perustana, kuten sanojen oppiminen, ongelmanratkaisukyky ja sosiaalinen tarkkaavaisuus. Koirilta löytyy paljon samanlaista henkistä joustavuutta ja samankaltaisia älyllisiä taitumuksia kuin ihmisillä on. (Portin 2015, 80 - 82.)

Koirat myös haluavat lohduttaa ihmistä ihmisen ollessa surullinen. Lontoon yliopiston tutkijat ovat havainneet, että koirat todellakin tunnistavat ihmisen kyyneleet ja yrittävät lohduttaa itkeviä ihmisiä. Tämä ei rajoitu vain koiran omaan omistajaan, vaan koirat reagoivat vieraidenkin ihmisten kyyneliin. (Dogs naturally want to comfort people who are upset.)

4.2.2 Kyky tunnistaa tunteita

Koirat kykenevät tunnistamaan eri aistien avulla ihmisten tunteita. Lincolnin yliopistossa tehdyssä tutkimuksessa 17 koiralle näytettiin samanaikaisesti kuvaa kasvojen ilmeistä ja ääntä videolta, kuten murinaa. Tunnetiloiltaan ilmeet ja äänet olivat positiivisia, kuten iloisia ja leikkisiä, tai negatiivisia, kuten vihaisia. Tutkijat huomasivat, että koirat katsoivat selvästi pidempään kasvojen ilmeitä, joiden tunne sopi yhteen soitetun ääntelyn kanssa (esim. irvistys ja murina tai hymy ja nauru). Nämä kokeet osoittavat, että koirat kykenevät erottamaan ihmisten tunteita. (A man's best friend: study shows dogs can recognise human emotions.)

Aiemminkin on tiedetty, että koira kykenee tunnistamaan ihmisen tunnetilan kasvojen ilmeiden vuoksi, mutta se on erilaista kuin emotionaalinen tunnistaminen. Kyky vastata vihaiseen ääneen eroaa suuresti oikeasta tunteiden tunnistamisesta. Tutkimus on todistanut, että koirat kykenevät yhdistämään kahdesta eri lähteestä aistein kerättyä tietoa, ja pystyvät niiden avulla muodostamaan johdonmukaisesti käsityksen ihmisen tunnetilasta. Koirat eivät saaneet

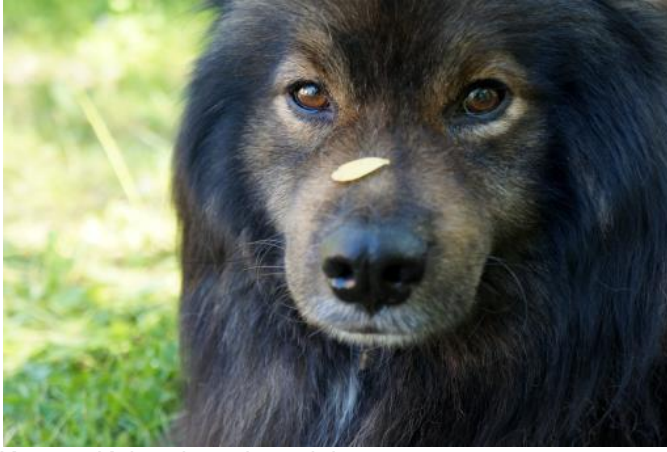
mitään koulutusta asiaan aiemmin, ja se osoittaa, että tämä voi olla koirille vaistonvaraista. (A man's best friend: study shows dogs can recognise human emotions.)

4.2.3 Koiran vaikutus ihmisen hormonitoimintaan

Kun koira ja ihminen katsovat toisiaan silmiin, kohoaa molempien veressä oksitosiinihormonin pitoisuus. Oksitosiini on hormoni, jota aivolisäkkeen takalohko erittää. Se vaikuttaa ihmisillä laajasti hermoston toimintaan esimerkiksi vaikuttamalla sosiaaliseen sitoutumiseen ja luottamuksen syntyyn, sekä kiintymykseen lapsen ja vanhemman välillä. Tämän voi nähdä ihmisen ja koiran välisessä kiintymystä osoittavassa katsekontaktissa. Sudet eivät katso ihmistä silmiin, joten vaikuttaa siltä, että varhaiset koirat omaksuivat tämän käyttäytymispiirteen synnynnäiseksi kiinnittyäkseen tiukemmin uuteen ihmisperheeseensä. (Portin 2015, 80 - 82.)

Kun oksitosiinin pitoisuus nousee koiran verenkierrossa, lisääntyy sen pitoisuus myös ihmisellä, sekä päinvastoin. Sama ilmiö havaitaan myös äidillä ja lapsella heidän keskinäisessä suhteessaan. Tutkimuksissa suurin pitoisuuden nousu tapahtui niillä ihmisillä, joiden koirat katsoivat heitä silmiin pisimpään. Aivojen kuvantamistulokset ovat näyttäneet, että kun äidit katsoivat lastensa tai koiriensa kuvia, aktivoituivat heidän aivoissaan alueet, jotka liittyvät positiivisiin tunteisiin, sosiaalisiin sidoksiin ja palkitsevuuteen. (Portin 2015, 80 - 82.)

Kuvan 1 on ottanut käytännön osuuteeni osallistunut nuori. Valokuvaan on vangittu ainutlaatuinen hetki ulkona kesäpäivänä koiran ja nuoren ihmisen välillä. Tämän valokuvan avulla koen saavani nähdä koirani toisen ihmisen silmin heidän välisessään hetkessä. Kuva on minusta pysäyttävä ja erinomainen esimerkki siitä, miten koira ja ihminen katsovat toisiaan silmiin. Päätin testata katsekontaktin vaikutusta laittamalla kuvan Facebookin keskustelupalstalle ja pyytämällä ihmisiä kertomaan, mikä kuvassa kiinnittää huomion ensimmäisenä ja millaisia tunteita kuva herättää.

Kuva 1. Koiran katsekontakti

Sain paljon vastauksia, ja jopa hieman yllätyin, vaikka odotusteni mukaisesti suuri osa kommentoineista ihmisistä oli kiinnittänyt huomionsa koiran silmiin.

"Rauhaisa kuva, koiran ilme luottava, katsoo syvälle silmiin. Itelle tulee "turvallinen" olo koira katsoessa."

"Jotenki noihin silmiin uppoaa. Lämmin fiilis tulee."

"Eka huomasin ton lehden, sitten koiran silmät. Silmiä jäin vaan hetkeksi tuijottamaan, tulee ihan semmonen fiilis kun koira näkisi tästä ruudun läpi ja ymmärtäis kaiken mitä mulla on mielessä. Monilla koirilla on se taito rauhoittaa ja ymmärtää katseella. Ihana kuva." (Mutsit vs fajat-facebookryhmä 2016.)

Monissa vastauksissa toistui ajatus koiran rauhoittavasta vaikutuksesta ja koiran katseen herättämästä luottamuksesta. Moni kirjoitti, että heille tuli mielihalu halata koira. Koiran herättämät positiiviset tunteet ovatkin suuressa roolissa koira-avusteisessa työskentelyssä.

5 SOSIAALIPEDAGOGINEN KOIRATOIMINTA

"Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on tavoitteellista koira-avusteista työtä asiakkaan sosiaalisen kasvun, itsetuntemuksen ja aktiivisen toimijuuden tukemiseksi. Se vastaa sekä ennaltaehkäisyä, varhaisen tuen että korjaavan työn tarpeisiin." (Prepula 2015.)

"Sosiaalipedagoginen toiminta on ennaltaehkäisevää, nykyhetkeen keskittyvää tavoitteellista toimintaa. Koira siinä mukana tukee itsetuntoa, antaa turvallisuuden tunnetta, tarjoaa läheisyyttä sekä fyysistä kontaktia ja aktivoi sosiaalista älykkyyttä. Tutkitusti jo pelkkä eläimen läsnäolo rauhoittaa: se alentaa ve-

renpainetta, laskee stressitasoa, tukee keskittymistä ja käynnistää endorfiinien sekä oksitosiinin erityksen edistämällä hyvänolon tunnetta." (Wilhelmi 2015b.)

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta on yksi koira-avusteisen työskentelyn muoto. Käsittelen sitä opinnäytetyössäni omana kappaleenaan, sillä oma kiinnostukseni painottuu juuri sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan ja oma käytännön kokeiluni lastensuojelussa tapahtuu sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä. Opinnäytetyöni tilaaja Suomen Hoivakoira tuottaa sosiaalipedagogista koiratoimintaa ja koulutusta.

5.1 Sosiaalipedagoginen viitekehys

Sosiaalipedagogisessa koiratoiminnassa työntekijä soveltaa koira-avusteisia menetelmiä ja toiminta tapahtuu sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä. Voidakseen toteuttaa toimintaa niin, että sitä voi kutsua sosiaalipedagogiseksi toiminnaksi, on työntekijän tunnettava sosiaalipedagogiikkaa ja ymmärrettävä sitä niin hyvin, että hän voi soveltaa menetelmiään tässä viitekehyksessä.

5.1.1 Mitä on sosiaalipedagogiikka

Sosiaalipedagogiikka on yhteiskuntatieteisiin perustuva tieteenala, ja se yhdistää pedagogisen, eli kasvatuksellisen näkökulman sosiaaliseen työhön. Sosiaalipedagogiassa teoria ja käytäntö ovat lähellä toisiaan, teorian auttaessa käytännön työn toteutuksessa ja sen kehittämisessä. Vastavuoroisesti käytännön työssä muodostuneet kokemukset muokkaavat teoriaa uudistaen ajatusmalleja. Sosiaalipedagogiikan tärkein määritelmä on sosiaalieettinen ja parempaan elämään pyrkivä ajattelutapa, sekä sosiaaliin kysymyksiin suuntautuminen. Se ei kuitenkaan voi koskaan olla pelkkä ajatustapa, sillä vasta ajatusten muuttuessa käytännön toiminnaksi, voidaan puhua sosiaalipedagogiikasta. Sosiaalipedagogiikan toteuttajan on sitouduttava periaatteisiin, jotka koskevat ihmisen yksilöllistä arvoa ja tarvetta kuulua yhteisöön, huolimatta toiminnan soveltajan henkilökohtaisten arvojen ja uskomusten vaikutuksesta hänen kasvatuksellisiin ja sosiaaliin tavoitteisiinsa. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9 - 10; Sosiaalipedagogiikka; Kylén.)

Sosiaalipedagogisessa toiminnassa tarkastellaan ihmisen suhdetta yhteiskuntaan, sekä kasvua ja kasvatusta yhteisöllisestä näkökulmasta. Erityisesti siinä ollaan kiinnostuneita yksilön kasvun prosesseista, joissa hän kasvaa yhteisön ja yhteiskunnan jäsenenä sekä jäseneksi. Kasvun lisäksi huomiota kiinnitetään pedagogiseen kasvatukseen, jolla ihmistä tuetaan näissä kasvuprosesseissaan läpi elämänkaarensa kaikilla elämänsä osa-alueilla. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9 - 10; Sosiaalipedagogiikka.)

5.1.2 Sosiaalipedagogiikan tehtävät

Sosiaalipedagogian yleisenä tehtävänä on tukea ihmisen kasvua osaksi yhteiskuntaa antamalla sosiaalista kasvatusta niin, että hän voi elää yhdessä muiden yhteisönsä jäsenten kanssa. Erityisenä tehtävänä on tukea yhteisöissä eri tavoin syrjäytyneitä ihmisiä siten, että he kasvaisivat hiljalleen ottamaan vastuuta omasta elämästään ja hyvinvoinnistaan, ja sitä kautta kykenevät löytämään keinoja, joiden avulla pystyvät itse tekemään elämästään parempaa. (Kurki, Nivala & Sipilä-Lähdekorpi 2006, 9 - 10.)

Sosiaalipedagogiikassa tuetaan ihmisen osallisuutta yhteiskunnassa ja ennaltaehkäistään syrjäytymistä. Se myös pyrkii korjaavana toimenpiteenä lievittämään syrjäytymistä. Sosiaalipedagogiikka tukee yhteiskunnallisen paikan löytämistä, ja sen lisäksi sille on luonteenomaista kriittinen ajattelu ja pyrkimys emansipaatioon, eli vapautumaan perinteen kahleista, luoden uutta. (Sosiaalipedagogiikka.)

Nyky-yhteiskunnassa kaikella kasvatuksella ja sosiaalisella työllä ymmärretään olevan yhteinen tehtävä, eli yhteiskuntaan sopeutumisen ja sen kehittämisen tukeminen, ja sen saavuttamiseksi voimien yhdistäminen on välttämätöntä. Tällä hetkellä yhtenä kasvatuksen tärkeimmistä määritelmistä on sosiaalisten valmiuksien ja taitojen saaminen niin, että ihminen pärjää yhteisöissä voiden kehittää itseään ja ympäristöään. (Kurki 2006, 76 - 77.)

Sosiaalipedagogisessa toiminnassa on kyse kaikkia koskevasta yleisestä kasvun tukemisesta ja sosiaalisten valmiuksien saamisesta, mutta sillä tuetaan myös erityistä kasvatuksellista ja sosiaalista tukea tarvitsevia, jotka ovat esimerkiksi vaarassa syrjäytyä. Erityisen tuen tarve voi liittyä myös mielenterveysongelmiin, päihteiden käyttöön tai perhesuhteisiin. (Sosiaalipedagogiikka.)

5.2 Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan toteutus

Sosiaalipedagogisessa koiratoiminnassa edistetään ihmisen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia. Painopisteet toiminnassa ovat mielenterveys-työssä sekä syrjäytymisen ehkäisyssä. Toiminnassa on tavoitteena elämähallinnan tukeminen ja ihmisen eheytyminen. Koira ja yhteisön kannustus toimivat motivaattoreina tässä. Kun ihminen saa sopivasti kuormitusta käsille, päälle ja sydämelle, vahvistuu hänen toimintakykynsä, elämähallintansa ja itsetuntemuksensa. Eläimet tukevat eheytymistä ja antavat mahdollisuuden iloon, arjen hallinnan paranemiseen ja ihmisen voimaantumiseen. (Toiminta.)

Hankalissa elämäntilanteissa ihmisen on tarpeellista eheytyä, ja monenlaiset asiat voivat ajaa ihmisen kriisiin ja syrjäytymisvaaraan. Esimerkiksi pitkään jatkunut stressitila, työttömyys, vakava sairaus, läheisen menettäminen, erilaiset traumat ja päihteidenkäyttö uhkaavat ihmisen hyvinvointia. Yhteinen tekijä näissä kaikissa on vaikeasti käsiteltävät tunteet. Ne yrittävät saada ihmisen toimimaan ja kenties muuttamaan jotain elämässään. Tunteiden tunnistaminen ja omien tunnetaitojen parantaminen auttavat eheytymisessä. Tunteet ovat jokaisella omia, mutta niitä voi silti jakaa yhdessä muiden kanssa. Sosiaalipedagoginen koiratoiminta voi toimia yhtenä tukimuotona tasapainon etsimisessä. Toiminnan osa-alueet ovat elämyksellisyys, yhteisöllisyys ja toiminnallisuus. (Toiminta.)

Elämyksellisyys

Sosiaalipedagogista koiratoimintaa toteutetaan ympäristössä, joka mahdollistaa luontevan vuorovaikutuksen. Sitä toteuttaa sosiaalipedagogiseen näkökulmaan sitoutunut ohjaaja, joka on saanut asianmukaisen koulutuksen. Toiminnan vaikuttavuuden kannalta ohjaajan kannustava ja luotettava persoona on elämyksellisen ilmapiirin lisäksi erityisen tärkeää. Oikeanlaisen ohjaajan avulla asiakkaat voivat löytää uusia ratkaisuja elämässään, ja oppia enemmän itsestään sekä vuorovaikutussuhteistaan. Ohjaaja suunnittelee toiminnan niin, että hän ottaa huomioon asiakkaan kyvyt, taidot sekä voimavarat, ja asiakas saa onnistumisen kokemuksia ja voi ylittää omia rajojaan. (Toiminta.)

Yhteisöllisyys

Kun toiminta tapahtuu pienryhmissä, on sen vahvuutena luottamuksellisuus ryhmänjäsenten välillä. Ryhmäläiset antavat toisilleen vertaistukea ja ohjaaja asettaa rajat toiminnalle. Toiminnan ytimessä on itse motivaation lähde, eli koira. Koiran ympärille syntyy yhteisö, jonka toiminnasta kantavat vastuuta jokainen ryhmäläinen. Koira auttaa ryhmäläisiä avoimempaan havainnointiin ympäristössään, sekä peilaamaan tärkeitä asioita elämänhallinnan kannalta. Eläimen hyvinvointi perustuu pitkälti samoihin elementteihin kuin ihmistenkin, eli ravitsemukseen, liikuntaan, lepoon, sosiaalisiin suhteisiin ja mielekkääseen tekemiseen. Ryhmäläiset saavat koiran avulla kokemuksen hyvinvoinnin rakentumisesta, ja he voivat kiinnittää huomiota samoihin asioihin omassa elämässään. (Toiminta.)

Toiminnallisuus

Sosiaalipedagogisen koiratoiminnan perustana on toiminnallisuus, ja se sisältää vuorovaikutusharjoittelua ihmisen ja koiran välillä. Toiminnassa opetellaan kehonkielen, tunnetilan ja energiatason vaikutusta koiran ja ihmisen väliseen vuorovaikutukseen ja viestintään. Ihmisen ja koiran johdonmukainen, selkeä, kunnioittava ja turvallinen suhde on tavoitteena. Koiran hyvinvointi on keskipisteenä toiminnassa, ja siihen kuuluu koirasta huolehtimiseen liittyvät työt, kuten kynsien leikkaus, turkin harjaaminen, ruokinta, ulkoiluttaminen ja leikkiminen sen kanssa. (Toiminta.)

Tunnetaidot ovat läheisessä suhteessa toimintaan. Koira toimii ihmisen tunteiden peilinä ja se lukee todella tarkasti ihmisen hengitystä, eleitä ja ilmeitä. Koira opettaa ihmistä koiran ja asiakkaan vuorovaikutuksessa hoitotilanteissa peilaamalla ihmisen tunteita ja toimintaa, sekä symbolisesti osallistujan tarkkaillessa koiran elämää esimerkiksi laumassa. Nämä havainnot auttavat ja ohjaavat työstämään tunteiden tunnistamista, sosiaalisia taitoja, ongelmanratkaisua ja itsetuntemusta. Ne antavat asiakkaalle valmiuksia arkeen ja vahvistavat heidän omien voimavarojen löytymistä ja kykyä toimia yhteisössä. (Toiminta.)

6 KOIRAN KÄYTTÖ SOSIAALIALAN ERI KENTILLÄ

Eläinavusteisuus tai eläinavusteinen työskentely (Animal-Assisted Interventions, AAI) on kattotermi, mikä pitää sisällään erilaisia eläinavusteisuuden muotoja. Eläinavusteinen toiminta (Animal-Assisted Activity AAA) on pääosin vapaaehtoistyötä, eikä se ole tavoitteellista. Se kuitenkin antaa mahdollisuuden kasvatuksellisiin, motivoiviin ja hoidollisiin hyötyihin lisäten hyvinvointia. (Ikäheimo 2013, 1.) Tästä esimerkkinä on Kennelliiton Kaverikoirat, jotka vierailevat muun muassa vanhusten ja kehitysvammaisten luona ilahduttamassa ihmisiä erilaisissa laitoksissa.

Eläinavusteinen terapia (Animal-Assisted Therapy AAT) on tavoitteellista ja suunnitelmallista työskentelyä, ja eläin on siinä keskeisessä roolissa. Sitä voi toteuttaa koulutettu terveyden- tai sosiaalian alan asiantuntija, jolla on alueen erityinen asiantuntijuus ja alan tutkinto. (Ikäheimo 2013, 1.) Esimerkiksi koiraavusteinen toimintaterapia on tällaista työtä.

Eläinavusteinen erityisopetus (Animal-Assisted Special Pedagogy) on toimintaa, jota voi tehdä tavallisessa koulussa opettaja, joka on perehtynyt kyseiseen eläimeen (eläinavusteinen toiminta) tai (erityis)opettaja, joka on saanut eläinavusteisen terapian koulutuksen, ja sitä toteutetaan (erityis)opetuksen kouluissa tai luokissa. Se on tavoitteellista ja terapeuttista toimintaa. (Ikäheimo 2013, 1.)

6.1 Koira-avusteisuudesta

Suomessa koiria työskentelee mm. fysioterapiassa, psykoterapiassa, kasvatuksessa ja toimintaterapiassa. Kasvatuksen alalla koiria käytetään muun muassa lastensuojelussa ja kouluissa (esimerkiksi erityisluokissa). Yhdessä koiran kanssa tehtävien harjoitusten avulla lapsi oppii sosiaalisia taitoja. Opettajan tai muun koiraa ohjaavan aikuisen läsnäolo on erittäin tärkeää, sillä harjoitteiden jälkeiset keskustelut vaikuttavat suuresti siihen, mitä lapsi saa siirrettyä arkeensa kokemastaan. Fysioterapiassa keskitytään asiakkaan fyysisen toimintakyvyn vahvistamiseen koiran avulla esimerkiksi tekemällä pallopeliharjoituksia. Koiran mukana oleminen tekee harjoituksista mielekkäämpiä. Toimintaterapiassa keskitytään asiakkaan arjen toimintoihin. Esimerkiksi psykkista sairautta sairastava voi harjoitella koiran avulla liikkumista kodin ulkopuolella,

sekä koiralla voidaan havainnollistaa itsensä hoitamisen tärkeyttä. (Kihlström-Lehtonen 2013, 88 - 90.)

Koira-avusteisessa työskentelyssä keskeistä on tavoitteellisuus ja ammatillisuus. Työntekijä soveltaa koira-avusteisia menetelmiä ammattinsa viitekehyydestä käsin, ja sitä käytetään yleensä osana muuta työntekijän omaa työnkuvaa. Menetelmää voidaan käyttää silloin, kun se on asiakkaan toiveiden mukaista ja sitä voidaan soveltaa asiakkaan tavoitteisiin vastaavaksi. Koiran, asiakkaan ja työntekijän yhteistyö perustuu vuorovaikutukseen. Läsnä oleva aito vuorovaikutus on toiminnan tärkein vaikuttaja, eikä sitä voida jättellä edes parhaimmilla teknisillä laitteilla. (Kihlström-Lehtonen 2013, 88 - 90.)

Koira-avusteisuudessa yleensä asiakas määrittelee tavoitteensa itse yhdessä toiminnan toteuttajan kanssa, ja tavoitteena voi olla elämänhallinnan kehittyminen, sosiaalisten vuorovaikutustaitojen parantuminen tai psyykkisten häiriöiden helpottaminen. Asiakas voi löytää positiivisen elämänpolkun ja hänen itsetuntonsa voi vahvistua. (Salmela 2013, 17.)

6.2 Koira koulussa

2000-luvun puolella on valtionhallinnon kehittämistarpeissa ja koulujen kehittämissuunnitelmissa painotettu sosiaalista kehittämistä. Huomio on kiinnittynyt erityisesti tukea tarvitseviin oppilaisiin ja kokonaisyhyvinvointiin koulussa. Sosiaalipedagoginen toiminta tarjoaa yhden mahdollisuuden tähän, mutta se ei voi olla vain irrallisia kehittämissuunnitelmia, vaan sen on juurruttava toimintaan muuttuakseen kasvun ja yhteisön kehittymiseksi. Koira-avusteisuus voi tarjota koululle uudenlaisen työskentelymuodon osaksi toimintaa. (Nivala 2006, 151; Ahonen 2013, 184 - 186.)

Koirat antavat lapsille ja nuorille koulussa henkistä tukea ja rauhoittavat ilma-
piiriä. Koiran avulla voidaan tehostaa kouluaineiden opiskelua ja harjoitella lukemista. Koiria käytetään vuorovaikutuksen harjoittelussa ja koulukuraattorin apuna muun muassa kontaktin saamisessa asiakkaisiin.

Haastattelin opinnäytetyötäni varten kolmea koulussa koiran kanssa työskentelevää henkilöä. Marja-Liisa Kilpeläinen on erityisluokanopettaja, ja hänellä on kerran viikossa työkaverinaan omistamansa 5-vuotias belgianpaimen-

koirauros Vallu, jonka on soveltuvuuskartoittanut Sosped-koira. Pia Wilhelmi käyttää koiraansa Minttua työparinaan koulussa, ja pääryhmänä hänellä on erityislapsset. Pian käyttämät koirat ovat laumanvartijoita. Sääksjärven koululla työskentelevällä koulukuraattorilla Riikka Valolla kulkee mukanaan labradorinoutaja Lucky, joka on suorittanut Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä Ry:n soveltuvuuskokeen. (Wilhelmi 2015a; Kilpeläinen 2015; Valo 2015.)

6.2.1 Henkinen tuki

Koulukoirat auttavat lapsia ja nuoria esimerkiksi tukemalla heidän tarkkaavaisuuttaan, tuomalla kouluun iloa, antamalla emotionaalista tukea ja motivoimalla oppilaita tulemaan oppitunneille. Koira voi jo pelkällä olemassaolollaan lisätä ihmisen hyvinvointia, ja läsnäolollaan ne lisäävät luokan sosiaalista viihtyisyyttä. Koiran läsnäolon on huomattu rauhoittavan oppilaita. Aggressiivisuus ja ylivilkkaus saattaa vähentyä samalla kun nuorten keskinäiset sosiaaliset suhteet paranevat. Työrauha on edellytyksenä ehjälle ja sosiaalisesti toimivalle luokalle, ja eläinten avulla lasten keskittymistä voidaan ylläpitää ja huomiota voidaan ohjata olennaisiin asioihin oppimisen kannalta. (Ahonen 2013, 184 - 186, 192 - 193.)

Lahtelaisessa koulussa työskentelee koulukoira, jonka päätehtävä on rauhoittaa lapsia. Jos välitunnilla on sattunut jotain sellaista, jonka vuoksi lapsi tulee luokkaan huonolla tuulella, on koiran rauhoittava vaikutus nopea. Koira tunnistaa itse lapsen, joka on levoton ja tarvitsee rauhoittelua esimerkiksi matematiikan tehtäviä tehdessään. Silloin koira saattaa asettautua lapsen jalkoihin makaamaan. (Autio 2016.) Kilpeläisen luokassa on yksi yläluokan oppilas juuri koira-avusteisen työskentelyn vuoksi. Oppilaalla on ollut todella paljon poissaoloja, mutta Kilpeläisen luokkaan hän tulee oma-aloitteisesti työskentelemään. (Kilpeläinen 2015.)

6.2.2 Kouluaineiden opiskelu

Koulussa toimivan koiran avustuksella voidaan esimerkiksi opetella sanaluokkia niin, että koira pyydetään näyttämään yhtä neljästä matossa olevasta taskusta. Koiran osoittamasta taskusta löytyy lappu, josta oppilaat saavat tie-

tää seuraavan tehtävänsä. Se voi olla esimerkiksi adjektiivitarina. (Autio 2016.) Koulukuraattori tekee opettajien kanssa yhteistyötä niin, että koira on liitetty oppiaineeseen. Äidinkielen tunnilla lapset kirjoittavat kirjeitä koiralle, ja koska koira on tuttu lapsille, he kirjoittavat mielellään. (Valo 2015.)

Koira osallistuu myös opetussuunnitelman ohjaamaan koulutyöhön, jolloin päiväohjelmaan kuuluu päivän normaalit oppiaineet, eli yleensä matematiikka, äidinkieli, ympäristötieto ja kuvaamataito. Koiran rooli on motivoida ja rentouttaa, ja sen kanssa yhteinen tekeminen toimii palkkiona jo itsessään. (Kilpeläinen 2015.) Oppilaat kirjoittavat ja lukevat tekstejään koiralle ja opettavat matematiikkaa sille, ja tehtyään sovitun urakan he saavat antaa makupalan ja istua koiran kanssa lattialla. Kilpeläisen luokassa vietetään yleensä maanantaisin vähintään yksi tunti metsässä luontoa tutkien ja vuodenajan mukaan eläen. Koiran merkitys tunnelman rentouttajana ja tunnetilojen kohentajana on todella suuri. (Kilpeläinen 2015.)

Koiran läsnäolo luokassa edistää lasten oppimista kokonaisvaltaisesti. *"Vaikka siis etenemme myös oppiaineissa, niin kyllä Vallu-päivinä toisen huomioiminen, hyvät tavat, oman vuoron odottaminen ja tunnetaidot kehittyvät erityisesti!"* (Kilpeläinen 2015).

Koiria käytetään tukena lukuharjoituksissa ainakin yhdessätoista valtiossa, kuten esimerkiksi Yhdysvalloissa, Ruotsissa ja Suomessa (Kittilä, Kiiski-Mäki & Ikkäheimo 2013, 231). Maassamme lukukoiratoiminta käynnistyi vuonna 2010 Tartu tassuun -hankkeella, ja nykyään lukukoiria on mm. kirjastoissa jo monella paikkakunnalla ympäri Suomen. Lukukoiratoiminnassa on kaksi eri tyyliä vallalla. Read-lukukoiratoiminta on lähtöisin Yhdysvalloista, ja Suomessa Read-lukukoiria työskentelee 3 - 5 kappaletta. Read-lukukoirat ovat pääosin pieniä koiria, ja toiminnassa ohjataan lasta lukemaan oikein korjaamalla lukuvirheitä. Suomessa pääsääntöisesti toteutettava lukukoiratoiminta sallii kaikenkokoiset koirat, eikä lapsen lukemista korjata. Toiminnassa korostetaan sitä, että tärkeintä on, että lapset lukevat ja jokainen on hyvä lukija. (Haapasaari 2016a.) Koira motivoi lapsia lukemaan sen vaikeudesta huolimatta. Esimerkiksi Wilhelmin luokassa on lapsi, jolla on vaikeuksia lukemisessa, mutta silti hän tulee mielellään lukemaan koiralle. Lapset tietävät joka tapauksessa osaavansa lukea paremmin kuin koira, joka ei osaa lukea lainkaan. (Wilhelmi 2015a.)

6.2.3 Vuorovaikutusharjoitusten tukena

Pia Wilhelmin pääaihe on vuorovaikutustaidot, ja hän toivoo lasten erityisesti oppivan näitä taitoja. Kun joillakin lapsilla on vaikeuksia kunnioittaa toisen ihmisen rajoja ja koskemattomuutta, voi koiran kanssa työskenneltäessä tavoitteena olla se, että lapsi oppii kuuntelemaan toista ja huomioimaan toisen ihmisen tarpeet sosiaalisessa kanssakäymisessä (Ahonen 2015, 192 - 193). Pia keskustelee lasten kanssa paljon, ja he myös tekevät konkreettisia harjoituksia. Harjoituksessa voidaan opetella sitä, miten koiraa lähestytään, ja koiran avulla havainnollistetaan, miltä koirasta tuntuu jos sitä lähestytään esimerkiksi liian rajusti. Lapselle sanoitetaan tilannetta ja kerrotaan, että liian kova lähestyminen tuntuu samalta ihmisestäkin. Toiminta perustuu siihen, että kaikilla osallistujilla on mukavaa, eikä ole oikeaa tai väärää. Esimerkiksi jos lapsi lähestyy koiraa liian lujaa, mietitään asiaa yhdessä ja harjoitellaan, kuinka sitä pitäisi lähestyä. (Wilhelmi 2015a.)

Koiran kanssa harjoittelu on hauskaa ja se on helpompaa, kuin harjoitella sosiaalisia taitoja suoraan vertaisryhmän kanssa. Koira ei pilkkaa epäonnistumisista, vaan se vain viestii olemuksellaan, onko sen hyvä olla lapsen lähellä. Jos koira on rauhallinen ja levollinen lapsen seurassa, voi lapsen kanssa pohtia, mikä käyttäytymisessä rauhoittaa koiraa. Jos taas koira haluaa pois lapsen luota, pohditaan, miten koiran saisi tuntemaan olonsa mukavammaksi tilanteessa. Esimerkiksi voidaan pohtia, vaikuttaako asiaan se, miten koiralle puhutaan tai miten sitä kosketetaan, tai vaistoako koira jännittyneen mielialan lapsesta. Koira näyttää lapselle hetkessä, milloin sitä lähestytään oikein, ja on tärkeää sanoittaa lapselle tilannetta koiran näkökulmasta. Kun lapsi havainnoi oman käyttäytymisensä yhteyttä eläimen käyttäytymiseen ja oivaltaa toimintansa vaikutuksia, voi näitä oivalluksia linkittää koskemaan myös lapsen ihmissuhteita. (Ahonen 2013, 192 - 193.)

Koiraa havainnoimalla ja sen tunteita sanoittamalla ja nimeämällä oppilaat oppivat tunnistamaan ja nimeämään myös omia tunteitaan huomattavasti. Oman toiminnan merkitys asioiden kulkuun ja toisten hyvinvointiin konkretisoituu koiran avulla erinomaisesti. Kilpeläinen vaatii oppilailta asioita, joita noudattaen koira esimerkiksi rauhoittuu nopeasti nukkumaan omalle paikalleen. Näin hän pääsee kehuaan heidän toimintaansa kertomalla, kuinka hyvä ja rauhallinen ilmapiiri on, sillä koirakin voi levätä, eikä sen paimenena tarvitse olla omasta

laumastaan huolissaan. Nuorille onnistumisen kokemukset kohottavat itsetuntoa. Ylivilkkaiden lasten kanssa opetellaan tunteensiirtoa, eli hosuminen tarttuu koiraankin, mutta kun itse on rauhallinen, rauhoittuu myös koira. (Kilpeläinen 2015; Valo 2015.)

6.2.4 Erilaisia harjoituksia

Kurssimaisessa työskentelyotteessa ensimmäisellä kerralla tutustutaan ja seuraavilla kerroilla tehdään harjoituksia. Lapsille teetetään paljon fyysisiä ja liikunnallisia harjoitteita. Jos lapsella on oman vartalon tuntemus hukassa, täytyy sekä ohjaajan että koiran mennä lapsen lähelle. Lattialla tehdään harjoituksia piirissä pääsääntöisesti pienryhmissä, jolloin ryhmässä on 5 - 6 lasta. Näin työskentely pysyy hallittuna. Liian suuressa ryhmässä on vaikea huolehtia tasapuolisuudesta ja on tärkeää, että jokainen lapsi saa koskettaa koira. Lapset saavat päättää, onko koira narussa vai vapaana, eikä kukaan lapsista saa joutua pelkäämään koira. (Wilhelmi 2015a.)

Joskus Wilhelmi pohjustaa korttitehtävää Minttu-koirasta kertovalla tositarinalla, mutta huomaa, että lapset eivät jaksakaan keskittyä. Silloin hän vaihtaa fyysiseen harjoitukseen. Lasten kanssa myös musisoidaan paljon. Siinä ohjaaja tekee "sanasäkin", eli antaa lapsille aihepiirin ja kerää lapsilta saamansa sanat. Aihepiirinä voi olla esimerkiksi koiran kuvaileminen. Sanoista muodostetaan lauseita ja lauseista tarina. Soittimina on erilaisia yksinkertaisia välineitä, esimerkiksi vauvan helistin sopii tehtävään hyvin. Ohjaaja taputtaa yksinkertaista rytmiä, ja jokaiselle lapselle annetaan instrumentit, joilla he soittavat taputuksen tahtiin. Ohjaaja puhuu tarinan siihen sekaan. Tämä toimii hyvin vielä irrallisessa ryhmässä, sillä tehtävässä lasten ei tarvitse toimia tiivissä yhteistyössä, mutta kuitenkin he ovat jo yhdessä. (Wilhelmi 2015a.)

Koiran avulla havainnollistetaan asioita lapsille. Paljon käytetty vertaus on kissa-koira-vertaus. Lapset ymmärtävät sen hyvin, ja kun sitä verrataan ihmisiin, voivat lapset samaistua tilanteeseen. Asioita on hyvä yksinkertaistaa ja paloitella lapsille. Lapsille voidaan myös tehdä vertauksia kysymällä, mikä on vialla kun koira yllättäen murisee. Lapsille selitetään, että koiran tassu voi olla kipeä. Sitten voidaan verrata, että samalla tavalla lapsi on saattanut tapella aamulla äidin kanssa, ja koska siitä on paha mieli, tiuskii hän koulussa muille. Näin

lapsi voi oivaltaa omia tunteitaan pohtimalla niitä koiran kautta. (Wilhelmi 2015a.)

6.2.5 Koulukuraattorin apuna

Koulukuraattori Riikka Valolla on koira mukana työssään 1 - 2 kertaa viikossa, ja se on pääosin mukana yksilötapaamisissa esikouluikäisistä yhdeksäsluokkalaisiin tukea ja apua tarvitsevien oppilaiden kanssa. Lapsen on helpompi puhua koulukuraattorille, kun koira on mukana. Varsinkin ujoihin ja arkoihin lapsiin kontaktin saaminen on helpompaa, kun koira on läsnä. (Valo 2015.)

Asiakastapaamisilla lapsi tai nuori tervehtii koira, ja Valo seuraa koiran tekemisiä ja havainnoi tilannetta. kuten esimerkiksi meneekö koira lapsen tai nuoren syliin rapsutettavaksi. Valo pystyy päättelemään asiakkaastaan paljon koiran avulla, sillä koira menee ahdistuneiden ja arkojen ihmisten lähelle tai syliin, ja jos nuorella on kiukkua tai vihaa, on koira rauhallinen ja mielitelevä. Koirasta on paljon apua työparina, sillä se saa lapset ja nuoret puhumaan. (Valo 2015.)

Valo käyttää koira luokkakohtaisessa työskentelyssä koulupsykologin työparina, jolloin ohjelmassa voi olla esimerkiksi ryhmäytymisharjoituksia koirateemalla. Pohdinnassa voi olla esimerkiksi se, miten koiralauma suhtautuu uuteen jäseneseen ja kuinka lauma voisi auttaa uutta yksilöä pääsemään mukaan ryhmään. Koira on myös ollut mukana liikuntatunnilla pelaamassa polttopalloa, ja nuoret ovat saaneet piilottaa herkkuja, joita se sitten etsii. Nuoret ovat opettaneet koiralle asioita, kuten että hihnassa on kuljettava kauniisti vetämättä. Tämä kehittää nuoren itseluottamusta, ja nuori saa kokemuksen siitä, että koira hyväksyy nuoren ja nuori onnistuu sen kanssa. (Valo 2015.)

Koira on kokoava voima, ja se yhdistää ekaluokkalaiset ja yhdeksäsluokkalaiset, jotka tulevat tervehtimään sitä. Koira tuo jutunaihetta myös henkilökunnan ja lasten ja nuorten välille. Käytännön harjoitteet lähtevät usein oppilaan tai asiakkaan toiveesta. Asiakas esimerkiksi kysyy, että osaako koira kieriä. Koiran ohjaaja vastaa, että hän ei tiedä, kokeillaan. Koira tuo nuorille iloa tekeillä hauskoja temppuja. Koiratapaamisten tavoitteena on useimmiten vuorovaikutuksen helpottaminen, tunteiden käsittelyn konkretisointi, mahdollisuus

antaa elämys ja kokemus, joka jotenkin voi auttaa haastavassa tilanteessa. (Valo 2015.)

6.2.6 Erityistä huomioitavaa

Valo ei ole kohdannut ongelmia allergioiden suhteen. Koululla siivotaan työhuone koirapäivän jälkeen, ja lasten ja nuorten kohdalla on pyydetty ilmoittamaan etukäteen, mikäli heillä on koira-allergiaa. Valon mukaan myös allergiset henkilöt ovat halunneet tulla tapaamaan koira, ja allergialääkkeiden avulla se on onnistunutkin. Koirapelostakaan ei ole ollut ongelmia, sillä koira ei mene ihmisten luo ilman lupaa. Pääsääntöisesti jokaisella koira tapaavalla oppilaalla on kirjallinen lupa vanhemmiltaan toimintaan osallistumista varten, mutta 8. - 9.-luokkalaisilta ei aina lupaa pyydetä, sillä joskus nuoret eivät halua vanhempiensa saavan tietää, että he tapaavat koulukuraattoria. (Valo 2015.)

Valo on saanut vanhemmilta paljon positiivista palautetta, eikä negatiivisia kommentteja ole tullut. Työssä merkityksellisiä hetkiä ovat sellaiset, joissa koira menee itkua pidättelevän lapsen luo ja lapsi pyyhkii kyyneleitänsä koiran turkkiin. Moni ahdistunut nuori ei halua olla fyysisessä kontaktissa ihmiseen, mutta koiran kanssa se onnistuu heiltä. Koirapelkoisen oppilaan kanssa katsotaan koirien kuvia ja puhutaan koirista, ja lopulta oppilas on jopa uskaltanut silittämään koira. (Valo 2015.)

Wilhelmin mukaan lähtökohtana toiminnalle on se, että ihmiset, jotka käyttävät koira näissä tehtävissä, osaavat lukea koiria ja ymmärtävät, että tietyt koirat soveltuvat paremmin joillekin ryhmille. Joskus jotkut lapset eivät puhuttele ihmistä tai edes koira, mutta he haluavat tulla niin lähelle että ohimennen koskettavat sitä. Koira vie vierastuksen pois, eikä oppilaat siksi vierasta luokkaan saapuvia vieraita. (Wilhelmi 2015a.)

6.3 Nuorisotyössä

Nuorisotyössä koira käytetään muun muassa helpottamaan kontaktin luomista nuoreen. Nuorille opetetaan tunteiden käsittelyä erilaisilla tunnekasvatushetkillä ja peilaamalla koiran käytöstä ja elämää nuoreen itseensä.

Susanna Pohjasniemellä oli nuoriso-ohjaajana toimiessaan Kouvolan kaupungin nuorisotalolla perhoskoiransa mukanaan töissä. Koirat olivat vapaana lasten kohdattavissa. Pohjasniemi ohjasi koiria, ja jos joku lapsi ei halunnut koiria luokseen, pysyivät koirat sivummalla. Lapset saivat paljon keskusteltavaa koirista ja nuoria oli helppoa lähestyä koiran avulla. Koirat toimivat keskustelunavaajina ja kontaktin luojina. (Pohjasniemi 2015.)

Koirat rauhoittavat vilsimpiä lapsia, ja koirien kanssa nuoret saavat peilata tunteitaan. Koirat ovat herkkiä esimerkiksi huutamiselle, ja nuoret saavat harjoitella, miten koira reagoi mihinkin käytökseen, ja miten sitä lähestytään oikein. Yksi menetelmä on teettää nuorille seikkailurata, jossa nuorten täytyy ohjata koiria radan läpi saaden koirat toimimaan yhteistyössä kanssaan positiivisin keinoin. Tämä kehittää nuorten vuorovaikutustaitoja. Pohjasniemi havaitsi, että koirapäivinä lapsia ja nuoria oli paikalla hieman enemmän kuin muina päivinä ja koirattomina päivinäkin lapset juttelivat koirista. (Pohjasniemi 2015.)

Nina Valkonen työskentelee etsivässä nuorisotyössä koiransa Hilman kanssa. Hänellä on koira mukana yksilötapaamisissa jos nuori niin haluaa, ja koiran mukana olosta on sovittava etukäteen. Koira rentouttaa tilannetta ja toimii silanrakentajana. Koiraa silitellessä ja siihen keskittyessä nuoren on helpompi avautua ja puhua asioistaan aikuiselle. (Valkonen 2015.)

Valkonen pitää tunnekasvatustuokioita nuorille. Työskentely on toiminnallista, eli koiran kanssa tehdään jokin temppu, jonka jälkeen nuoret voivat mietiskellä koiran elämää ja sitä peilataan nuorten omaan elämään. Esimerkiksi nuoret pohtivat, mitä koira tarvitsee voidakseen hyvin. Saako se levähtyä riittävästi ja onko nuoren omassa elämässä myös riittävästi unta? Nuorelta voidaan kysyä, että jos hän on juuri raivostumassa, mitä hän voisi tehdä rauhoittuakseen. Asiaa voidaan käsitellä koiran kautta pohtimalla, mikä koira auttaisi rauhoittumaan. Vuorovaikutustaitoja harjoitellaan paljon esimerkiksi siten, että jos koira riehaantuu, harjoitellaan rauhoittamaan se rauhoittumalla itse. (Valkonen 2015.)

Valkosella on koira mukana myös nuorisotiloilla. Koiran läsnäolo helpottaa kontaktin ottamista nuoriin, ja eläinrakkaat nuoret tulevat mielellään tapaamiseen, vaikka tietävät että tapaamisessa käsitellään myös vaikeita asioita. Koiran vaikutus on iso niihin nuoriin, joihin koiratyöskentely vaikuttaa. Koira me-

nee aina iloisena vastaan, ja se voi olla nuorelle ensimmäinen positiivinen palaute pitkään aikaan, jos nuorta on moitittu huonosta käytöksestä. Nuorelle on suuri merkitys sillä, että koira tunnistaa hänet. (Valkonen 2015.)

6.4 Eläinavusteinen yksilövalmennus

Eläinavusteista valmennusta voidaan toteuttaa esimerkiksi mielenterveyteen liittyvien häiriöiden, kuten masennuksen kuntoutuksessa kaikenikäisten ihmisten kanssa. Kuntoutuksen tavoitteeksi voidaan määritellä toimintakyvyn, itsenäisen selviytymisen ja hyvinvoinnin lisääntyminen. Kuntoutus on suunnitelmallista toimintaa, ja se on saamassa yhä enemmän psykososiaalisia ja sosiaalisia ulottuvuuksia. Eläinavusteinen valmennus voi olla yksi osa ihmisen kuntouttavaa prosessia. (Salmela 2015, 5, 9.)

Alfa Partners Oy on yksityinen eläinavusteista koulutusta tuottava oppilaitos. Sen oppien mukaisessa eläinavusteisessa yksilövalmennuksessa sovelletaan yleisesti tunnettuja ratkaisukeskeisiä työmenetelmiä rinnakkain koiralla tehtävien harjoitteiden ja leikkien kanssa. Valmennus toteuttaa tietynlaista runkoa. Ensin valmentaja tekee koiran kanssa jonkin valmentajan valitseman tempun asiakkaan kantoessa vieressä. Seuraavaksi valmentaja ja asiakas tekevät yhdessä saman harjoituksen, minkä jälkeen asiakas tekee itsenäisesti harjoituksen valmentajan valvoessa tilannetta. Harjoituksen jälkeen valmentaja ja asiakas jatkavat keskustelemalla. (Salmela 2015, 5, 9, 23.)

Asiakasta tavataan yleensä kymmenen kertaa, ja ensimmäisellä tapaamiskerralla tavoitteena on luottamuksen syntyminen asiakkaan ja valmentajan välille, sekä tavoitteiden sanoittaminen. Asiakas tutustuu koiraan ja valmentajaan, ja hän määrittelee itsellensä sopivan tavoitteen. Tulevilla kerroilla teemoina on mm. itseluottamuksen vahvistuminen, oman elämänsä havainnointi, motivaation lisääntyminen ja reflektoinnin oppiminen. Valmennuksessa pyritään oppimaan yhteistyötä ja muiden rohkaisemista sekä opetellaan tunnetilojen tunnistamista ja kehitetään selviytymisstrategioita. (Salmela 2015, 24 - 33.)

Kun eläin otetaan mukaan päivän askareisiin, oppii asiakas sosiaalisen vuorovaikutuksen perusteita ja elämänhallintaa. Asiakkaan kanssa opetellaan koiran hoitoa ja vastuun ottamista sen hyvinvoinnista tutustumalla mm. ruokintaan ja turkin ja hampaiden hoitoon. Samalla valmentaja kiinnittää asiakkaan

huomiota hänen elämönhallintataitoihinsa ja tukee hänen kehittymistään puutteellisilla alueilla. (Salmela 2015, 38 - 39.)

Eläinavusteisen valmentajan asiantuntijuus perustuu omaan ja asiakkaan kokemusasiantuntijuuteen, tieteelliseen tietoon ja sen kriittiseen arviointiin sekä jatkuvaan itsensä kehittämiseen ylläpitämällä ammatillista osaamistaan.

Eläinavusteinen valmentaja on aidosti kiinnostunut ihmisistä, eläimistä ja elämästä. Eläinavusteisessa valmennuksessa kunnioitetaan ihmisen itsemääräämisoikeutta ja luotetaan ihmisen omiin kykyihin ja mahdollisuuksiin hyvinvointia lisäävinä tekijöinä. (Salmela 2015, 10.)

6.5 Koira ryhmätyöskentelyssä mukana

Eläimen mukanaolo uuden ryhmän aloittaessa saattaa purkaa sähköistä ilmapiiriä ja vapauttaa lapsia niin, että toisiin tutustuminen on helpompaa. Eläin voi tuoda turvallisuuden tunnetta, ja lapsen on helpompi ottaa aluksi kontaktia eläimeen, kuin muihin lapsiin, voiden samalla seuralla muiden tekemisiä. Lapsista eläin on hyväksyvä, luotettava ja turvallisuutta tuova, mikä luo myönteisen ilmapiirin ryhmään. Tiedetään, että myönteisen tilanteen palkitsevuus kohdistuu myös muihin paikalla oleviin. Eläin innostaa lapsia aloittamaan nopeammin yhteisen leikin ja keskustelun. (Törmälehto 2013, 44.)

Jokaisessa ryhmässä esiintyy erilaisia rooleja. Ryhmässä lapset taistelevat rooleista, ja jostain lapsesta tulee johtaja, jostain nahistelija, jostain syntipukki tai ryhmän alimmais. Roolit vaihtuvat ryhmän edetessä, ja kun yhden rooli muuttuu, muuttuu samalla muidenkin käyttäytyminen. Kun eläin on mukana ryhmässä, saattaa johtajan rooliin pyrkivä lapsi kamppailla eläimen suosiosta saadakseen määräysvallan. Arka ja erilleen vetäytyvä lapsi saattaa mielikuvissaan turvautua eläimen hyväksyntään ja luoda fantasioita sen ystäväyydestä. Samoin voi toimia syntipukin rooliin joutunut lapsi. Eläin antaa toisten syrjimälle lapselle pakotilan ja tuo turvallisuuden tunnetta auttaen lasta kestämään roolinsa paremmin. Eläimet, erityisesti koirat, kiinnostuvat aroista ja epävarmoista ihmisistä, ja saattavat tehdä aloitteen kontaktin luomisessa. Tämä muuttaa ryhmädynamiikkaa. Syrjitystä lapsesta voi tulla toisten kateuden tai ihailun kohde tämän voitettua eläimen kiintymyksen. (Törmälehto 2013, 44 - 47.)

Eläin voi saada myös muita rooleja ryhmässä. Se voi olla hoivattava pikkuveli, hoivaava äiti tai ryhmää suojeleva pyhimys. Eläimeen voidaan sijoittaa monenlaisia mielikuvia ja puolia. Eläin ja ryhmän ohjaaja toimivat työparina, ja ryhmän ohjaajan täytyy osata ohjata lapsia roolinmuodostuksen aikana. Ohjaajan täytyy hallita eläin riittävän hyvin ja hänen täytyy osata toimia ryhmän kanssa tavoitteellisesti. (Törmälehto 2013, 44 - 47.)

Kun koira osallistuu ryhmän toimintaan, lähtevät sekä hiljaisimmat että levottomimmat lapset helpommin mukaan ryhmään. Koira auttaa ryhmässä paremman itsetunnon saamisessa. Koira toimii lapsen harjoitusparina ja lisää luottamusta, mielihyvää ja läheisyyden kokemusta. Lapsen oppimiskyky ja keskittyminen lisääntyvät samalla, kun hän oppii vuorovaikutustaitoja. (Tiainen 2016; Miksi kulttuurikoira kouluissa.)

Toiminnallisissa ryhmissä lapset oppivat omista kokemuksistaan, ja ryhmässä heidän itsetuntemuksensa, empatiakykynsä, toisten kunnioittaminen ja rajojen asettaminen harjaantuvat. Nämä ominaisuudet auttavat ystävyyssuhteiden luomisessa ja ennaltaehkäisevät kouluissa tapahtuvaa kiusaamista. Ryhmäläisistä kiinnostunut ohjaaja yhdessä toimintaan osallistuvan koiran kanssa vähentää lasten sulkeutumista itseensä. (Mikä on kulttuurikoira.)

6.6 Koira lastensuojelussa ja perhetyössä

Koira voidaan käyttää lastensuojelussa monella tavalla. Sen mukana olo työskentelyssä nähdään tarpeellisena ja toimivana, ja eläin voi antaa jotain sellaista, johon ihminen ei pysty. (Kallio & Rintamaa 2013, 226.) Koiran avulla mm. havainnollistetaan lapsille, nuorille ja heidän vanhemmilleen erilaisia käyttäytymistapoja. Koira käytetään myös kontaktin luomisessa ja sen avulla saadaan nuori puhumaan helpommin. (Kankare 2015.)

Susanna Kankare työskentelee perhetyössä ja lastensuojelussa koiran kanssa, ja monesti hän ottaa koiran mukaan perheeseen, käyttäen koira työkalunaan. Kankare tapaa yleensä perheen yhden kerran ilman koira, sillä perheessä voi olla esiintynyt esimerkiksi eläinten kaltoin kohtelua, jolloin ensimmäisellä kerralla käydään läpi sitä miten koiran kanssa toimitaan. (Kankare 2015.)

Perheen vanhemmille voidaan näyttää rajojen tärkeyttä havainnollistamalla asiaa koiran kautta esimerkiksi kertomalla, että koiralla on rajat eikä se saa ottaa ruokaa pöydältä. Samalla voidaan tehdä vertaus, että myös lapsilla voi olla omat rajansa. Välipalojen antamista voidaan havainnollistaa kertomalla, että vaikka välipalojen antaminen koiralle tuntuu mukavalta, ei se ole hyväksi koiralle, sillä koira lihoo niistä, eikä ruoka maistu ruoka-aikoina, jos niiden välissä on herkuteltu. Tämän jälkeen asia voidaan rinnastaa lapsiin. (Kankare 2015.)

Toisen ihmisen kohtelua Kankare opettaa kertomalla, että koiralle ei tarvitse huutaa, vaan se kuulee kaunista puhettakin. Koira ei saa kohdella huonosti eikä siihen saa käyttää väkivaltaa, jos se tulee ihmisen eteen. Samalla asia rinnastetaan lapsiin ja kerrotaan, että myöskään lasta ei saa töniä. (Kankare 2015.)

Jos nuoren on vaikea avautua ihmisille, työmenetelmänä on hyvä lähteä lenkille yhdessä. Yleensä nuori avautuu helpommin koiralle ja sitä kautta ihmiselle. Nuorelle voidaan myös näyttää, että koiralla on säännölliset ruoka-ajat, ja nuorelle havainnollistetaan, että ihmisillä on samoin. Koiran käyttö sosiaalialalla on aivan normaalin arjen tukemista pienillä asioilla. (Kankare 2015.)

Asiakas voi kiintyä koiraan, kuten myös työntekijään, ja eroaminen täytyy aina tehdä rauhassa ja ennakoidusti. Toiseksiviimeisellä kerralla voi muistuttaa asiakasta, että seuraava kerta on viimeinen käynti. Vaikka asiakas saattaisi pyydellä vielä lisätapaamisia, on sovituissa käyntikerroissa pysyttävä. Viimeisellä kerralla voi asiakas ja työntekijä juoda jäähyväiskahvit ja tarjota koiralle "jäähyväisnakit". (Kankare 2015.)

Käynnin sisältö määräytyy asiakkaan tarpeiden mukaan. Toiset työntekijät pitävät koira työparinaan ja toiset työväliseenään. Koira ei saa ottaa liian suurta roolia, vaan työntekijä tekee suurimman työn koiran toimiessa havainnollistamisvälineenä. Koira ei myöskään voi olla mukana liian usein, sillä se väsy. Koira saattaa myös menettää merkitystään asiakkaan silmissä, jos se on aina mukana. On tärkeää osata ja pystyä tunnustamaan, jos edistystä ei tapahdu eikä siitä ole hyötyä, ja silloin pitää pystyä lopettamaan työskentely. (Kankare 2015.)

6.7 Koira-avusteisen työskentelyn saavutettavuus asiakkaille

Koiran käyttö sosiaalialalla on yleistynyt paljon viime vuosina, ja koiran mahdollisuudet ovat jo tulleet tunnetummiksi. Keskeistä toiminnan onnistumiselle on mm. kouluissa rehtorin ennakkoluuloton suhtautuminen ja lupa työskentelymuotoon. Joissakin kouluissa kysyntää koiran käyttöön olisi enemmän kuin tarjontaa vielä on, ja jopa työntekijän rekrytointiin on vaikuttanut työntekijän käyttämä koira-avusteinen työskentely. Ruotsissa on jo monilla kunnilla töissä kasvatus- ja kuntoutuskoiria. (Kilpeläinen 2015; Valo 2015; Valkonen 2015.) Suomessakin kiinnostus käyttää koiria kasvatus- ja hoitotyössä on kasvussa. Yhä useammin koirat ovat tervetulleita erilaisiin laitoksiin ja kouluihin. (Ahonen 2013, 193; Autio 2016.)

Koira-avusteisuuden käytössä on myös haasteita. Koiran käyttämiseen työssä sosiaalialalla voi olla vaikeaa saada lupaa, sillä joissakin paikoissa pelätään allergioita (Pohjasniemi 2015). Vaikka koira-avusteisia menetelmiä käyttäviä sosiaalialan ammattilaisia työskentelee yksityisinä palveluntuottajina, voi rahoituksen saaminen palvelun ostamiseen tuottaa vielä vaikeuksia (Wilhelmi 2015).

Jotkin asiakkaan sairaudet tai häiriötilat saattavat muodostua esteeksi koiran käytölle kuntoutuksessa ainakin väliaikaisesti. Jos tiedetään, että asiakas on kiduttanut eläimiä tai hänellä on akuutti psykoosi tai voimakas eläinallergia, voi toiminta estyä. Lääkäreitä suositellaan konsultoitavan silloin, kun asiakkaan vastustuskyky on selvästi alentunut esimerkiksi syöpähoitojen tai aktiivisen HIV-vaiheen vuoksi. (Salmela 2013, 15.)

7 OMA SOSIAALIPEDAGOGINEN KOKEILUNI LASTENSUOJELUSSA

7.1 Toiminnan suunnittelu

Halusin tuoda opinnäytetyöhöni omaa näkemystäni koira-avusteisesta työskentelystä, joten minun oli ymmärrettävä syvemmin sitä, mistä koira-avusteisuudessa on kyse. Saadakseni syvempää ulottuvuutta tekstiini, toteutin opinnäytetyön käytännön osuutena kuukauden ajan sosiaalipedagogista koira-toimintaa lastensuojelussa tapaamalla koirani kanssa 17 - vuotiasta ryhmäko-

tiin sijoitettua Niinaa. Kokeiluni auttoi minua ymmärtämään eläinavusteisuutta paremmin, ja sen avulla sain tuotua omaa näkemystäni mukaan opinnäytetyöhöni. Toiminnallinen osuuteni antoi siihen osallistuneelle ryhmäkodille kokemuksen eläinavusteisesta työskentelystä, ja tapaamani nuori sai mahdollisuuden hyötyä toteuttamastani sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta.

Tapasimme Niinan kanssa kuusi kertaa, ja tapaamisia oli 1 - 2 kertaa viikossa. Koska minulla ei ole koulutusta sosiaalipedagogiseen koiratoimintaan enkä ole toteuttanut sitä ennen, toteutin tapaamiset käytännön kokeiluna ilman, että analysoin toiminnan todellisia vaikutuksia. Toimintani perustin alalla toimivilta henkilöiltä saamiini haastatteluihin ja toiminnasta lukemaani kirjallisuuteen. Pitkäaikainen toimintani Kaverikoirissa vapaaehtoisena oli suureksi avuksi minulle. Vaikka vapaaehtoinen toiminta on hyvin erilaista kuin ammattilaisten toteuttama eläinavusteisuus, on vapaaehtoistoiminnasta paljon hyötyä toimijalle, sillä siitä saa paljon työkaluja ja hyödyllisiä kontakteja alalle (Haapasaari 2016).

Lähdin liikkeelle ajatuksesta, että koirani Hemu on työparini, ja se saa suorittaa omaa arvokasta työtään nuoren kanssa. Pidin rinnalla ajatuksen siitä, että Hemu on myös työvälineeni, eli toimin nuoren kanssa keskustellessani omalla persoonallani sosiaalialan opiskelijana käyttäen koira apuvälineenä kontaktin luomiseen ja asioiden havainnollistamiseen vapaasti soveltaen. Haastatteluisissa huomasin, että osa sosiaalialalla koiran kanssa toimivista kertoi käyttävänsä koira selkeästi työvälineenään ja osa itsenäisenä työparinaan. Jotkut mainitsivat koiran olevan sekä työväline että työpari. Huomasin itse pitäväni koirani ehdottomasti noina molempina, ja pidin sitä toimintani perustana.

Minulla ei ollut kovinkaan tarkkaa tietoa alueemme ryhmäkodeista, joten etsin internetistä sopivan oloisia ryhmäkoteja. Päädyin valitsemaani ryhmäkotiin siksi, että se sijaitsi lähellä, vaikutti viihtyisältä ja sijaitsi minulle tutulla alueella hyvien lenkkeilymaastojen vieressä. Tiedustelin sähköpostitse paikan johtajalta, olisiko heillä kiinnostusta tarjota minulle mahdollisuutta opinnäytetyöni toiminnalliseen osuuteen. Ryhmäkodin johtaja vastasi, että heillä on yksi nuori halukas osallistumaan, mutta ensin tarvitaan nuoren vanhemmilta lupa osallistumiseen. Niina valikoitui opinnäytetyöni toiminnalliseen osuuteen siksi, että hän itse ilmaisi halunsa osallistua. Ryhmäkodin johtaja kertoi syyksi Niinan osallistumishalukkuudelle sen, että Niina pitää koirista todella paljon.

Kun Niinan vanhemmat olivat antaneet Niinalle luvan osallistua toimintaan, hain kaupungilta tutkimusluvan ja olimme valmiita aloittamaan tapaamiset. Tapasin ensin ryhmäkodin johtajan ja sovimme käytännön asioista, kuten montako kertaa tapaamme Niinan kanssa. Sovimme tapaavamme aina ulkona, sillä ryhmäkodin työntekijöissä on allergisia ihmisiä. Tapaamiskertoja sovimme olevan kuusi, eli kahdesti viikossa.

Tein tietoisien valinnan jättää toiminnan rungon avoimeksi, sillä toimintamuoto on minulle uusi. Poimin haastatteluista ja teoriasta erilaisia menetelmiä, joita voin soveltaa Hemun kanssa nuoren tapaamisilla, mutta päätin edetä tilanteen mukaan ja valita sopivimmat menetelmät vasta tavattuani Niinan. Päätin, että ensimmäinen tapaaminen on tutustumiskäynti, sillä tutustumisen merkitys oli korostunut tekemissäni haastatteluissa. Valitsin toimintamenetelmäkseni lenkkeilyn, sillä Kankareen haastattelun mukaan se on hyvä keino tutustua nuoreen ja saada hänet avautumaan.

Kirjoituksessani kuvailen jokaisen tapaamisen tapahtumat ja kerron, mitä teimme ja missä olimme. Tekstissäni peilaan havaintojani ja toimintaani teoriaan ja pohdin havaitsemiani asioita. Luvun loppuun pohdin koko käytännön osuuttani. Tekstissäni esiintyy kokeiluuni osallistuneen nuoren ottamia kuvia (kuvat 2 - 6) havainnollistamassa tapaamisiamme.

7.2 Niinan tapaamiset

1. kerta

Minulla oli Niinasta hieman pohjatietoja, kuten että hän on välillä ujo ja välillä puhelias. Minulle oli kerrottu, että jos Niina kokee olonsa ahdistuneeksi, hän alkaa itkeä ja saattaa poistua paikalta. Kuulin myös, että Niinan kotona on esiintynyt runsasta alkoholinkäyttöä. Myös Niinan rakkaudesta koiria kohtaan oli puhetta. Tein tietoisien valinnan, että en halunnut tietää Niinasta paljoa, sillä halusin tutustua häneen ilman ennakoajatuksia.

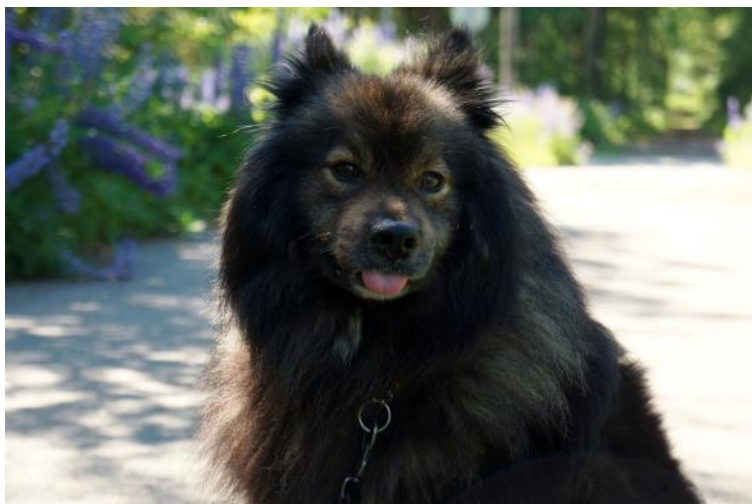
Ensitaapaminen Niinan kanssa oli kauniina kesäkuun päivänä ryhmäkodin ovella. Odotin Hemun kanssa ovella, että ryhmäkodin ohjaaja haki Niinan. Niina saapui ovelle ja alkoi heti rapsuttaa Hemua. Haastatteluissa useampi oli korostanut koiran roolia sillanrakentajana ja kertonut, että koiran läsnäolo hel-

pottaa tutustumista ja jopa poistaa kokonaan vierastuksen. Koin, että juuri näin tapahtui ja että jää oli murrettu hetkessä. Esittelimme itsemme toisillemme.

Ensimmäinen käynti on yleensä tutustumista ja luottamuksen luomista, joten siksi olin varannut tapaamiseen aikaa niin paljon kuin sitä tarvitsemme. Haastattelussaan Susanna Kankare kertoi koiran kanssa kävelyn olevan hyvä keino saada nuori avautumaan. Niinpä ojensin talutushihnaa Niinaa kohti ja kysyin, haluaako hän taluttaa Hemua, ja Niina tarttuikin mielellään hihnaan. Kävelimme ensin tunnin lähimaastoissa, minkä jälkeen istuimme vielä toisen tunnin nurmikolla harjaillen Hemua ja rapsutellen sitä.

Muun muassa Alfa Partnersin eläinavusteisessa yksilövalmennuksessa käytetään menetelmänä koirasta huolehtimista, mihin kuuluu harjaaminen, kynsien huolto ja ruokkiminen. Salmelan mukaan näin asiakas oppii sosiaalista vuorovaikutusta sekä elämänhallintaa. Samalla valmentaja käsittelee keskustelemalla asiakkaan omia elämänhallintataitoja. (Salmela 2015, 34 - 39.) Koska tapasin Niinan vasta ensimmäistä kertaa ja käynti oli tutustumista varten, keskustelimme koiran tarpeista ja peilasimme sitä ihmisten tarpeisiin yleisellä tasolla.

Niina kertoi, että hänen äidillään on koiria ja että ne ovat todella tärkeitä Niinalle. Niina kertoi myös opinnoistaan ammattikoulussa, ja siitä, että hän ei saanut kesätöitä, mutta Niinan poikaystävä on kesätöissä, joten Niina vietti paljon aikaa itseksensä kesällä. Niina saattoi olla yksinäinen, ja eläimen läheisyyden antama lohdutus on erityisen merkityksellistä stressaantuneille ja yksinäisille lapsille (Sinkkonen 2013, 40 - 43). Niinan ja Hemun välille tuntui syntyvän yhteys. Minä koin saavani Niinaan yhteyden Hemun avustuksella, ja tapaaminen oli luonteva. Hemun läsnäololla oli mielestäni todella suuri vaikutus tässä.

Kuva 2. Niina toteutti rakasta harrastustaan kuvaamalla Hemua lenkillä

2. kerta

Odotin Niinaa ryhmäkodin ulko-ovella. Niina saapui ovelle, ja tervehdimme toisiamme jo tuttavallisesti. Taas ojensin hihnan Niinalle, ja hän nappasikin sen reippaasti käteensä. Suuntasimme kulkumme puiden reunustamalle pyörätielle. Ilmassa oli hieman sateen tuntua, mutta se ei haitannut, sillä ilma oli lämmin ja kesä oli kauneimmillaan. Kävelimme 1,5 tuntia, ja istuimme puolisen tuntia pihalla harjaillen Hemua.

Valkonen kertoi haastattelussaan siitä, miten koira rentouttaa tilannetta, ja nuoren on helpompi puhua asioistaan samalla kun hän silittelee koira ja suuntaa huomionsa siihen. (Valkonen 2015). Huomasin näin tapahtuvan, ja lenkillä Niina avautui minulle elämästään ja vaikeuksistaan. Niina puhui lapsuudestaan ja siihen kuuluneesta vanhempien alkoholinkäytöstä sekä siitä, miten vaikeaa on esimerkiksi huolehtia työpöytänsä siisteydestä, kun äiti ja isä eivät ole vaatineet sellaista lapsena.

Käsittelin neljännessä kappaleessa eläimen vaikutusta ihmiseen. Siinä tuli ilmi, että esimerkiksi päihteiden käytön vuoksi voi vanhempi olla epävakaa huolehtija lapselle ja lapsella voi ilmetä ongelmia kiintymyssuhteen syntymisessä. Tällaisissa tapauksissa eläin voi toimia lapselle tunnesäilönä, ja jos lapsen on vaikea kiintyä aikuisiin, saattaa hän silti kyetä osoittamaan positiivisia tunteita eläimiä kohtaan. (Sinkkonen 2013, 38 - 43; Rusanen 2011, 65 - 66; Ikäheimo 2013b, 135 - 138.) Koska olin vasta tavannut Niinan, en voinut tehdä päätelmiä hänen kiintymyssuhteensa synnystä, mutta pidin mielessä mahdollisuu-

den siihen, että vanhempien alkoholinkäyttö on voinut vaikuttaa sen kehittymiseen. Tarjosin Niinalle tilaisuuden luoda suhteen Hemun kanssa ja annoin Hemun osoittaa kiintymystä Niinaa kohtaan.

Koira työssään käyttäville ammattilaisille teettämissäni haastatteluissa tuli useampaan otteeseen puheeksi arjen taitojen harjoittelu ja tunteensiirtoharjoitukset peilaamalla eläintä nuoreen itseensä. Käytin tätä menetelmää pohtimalla yhdessä Niinan kanssa Niinan haasteita. Mietimme asiaa Hemun kautta pohtimalla sitä, että koska Hemulle ei ole opetettu pentuna ja nuorena tiettyjä asioita, on sille haasteellista oppia niitä aikuisena.

Niina kertoi, että hänen on vaikea välillä ottaa ohjaajilta vastaan ohjeita, jos hänellä on itsellään totuttu tyyli tehdä joitain asioita, ja ohjaaja haluaakin hänen toimivan täysin toisin. Ohjasin keskustelun Hemuun ja pohdimme sitä, miten Hemu käyttäytyy ollessaan epävarma. Kerroin, että se on Hemun totuttu tapa, ja se on toiminut niin jo pitkään. Niinan kanssa olimme molemmat sitä mieltä, että Hemun tapa ei ole kaikista paras ja meillä oli parempi ehdotus sen tavan tilalle. Peilasin tilannetta Niinaan itseensä, kuinka ehkä hänen ohjaajansa kokee samalla tavalla Niinan totutun tavan, kuten me koimme nyt Hemun totutun tavan. Tällä pyrin tuomaan asian konkreettiseksi Niinalle ja antamaan hänelle mahdollisuuden nähdä asia ulkopuolisena, ohjaajan näkökulmasta.

Niina kertoi ahdistuskohtauksistaan ja kuvaili sitä, millaista on, kun häntä alkaa ahdistaa, ja miten hän pyrkii selviytymään niiden kanssa. Pohdimme sitäkin Hemun avulla. Mietimme, että koska Hemulle muiden koirien kohtaaminen on haastavaa ja se on epävarma niissä tilanteissa, se hätäntyy eikä silloin enää kuuntele ohjaajansa ohjeita. Niina itse arveli, että Hemun tila on ehkä samankaltainen kuin hänellä itsellään on ahdistuskohtauksen tullessa. Pohdimme, miten voisimme auttaa Hemua ennen siihen tilaan joutumista, niin että se pysyisi rauhallisena. Harjoittelimme tunteensiirtoa miettimällä, löytyisikö jokin keino Niinalle itselleen ahdistuskohtauksen varalta. Muistutin Niinaa, että mikäli ahdistusta ilmenee meidän tapaamisillamme, Hemu on paikalla häntä varten ja sen voi ottaa halaukseen. Korostin Niinalle, että hän saa toimia Hemun kanssa haluamallaan tavalla tapaamisillamme.

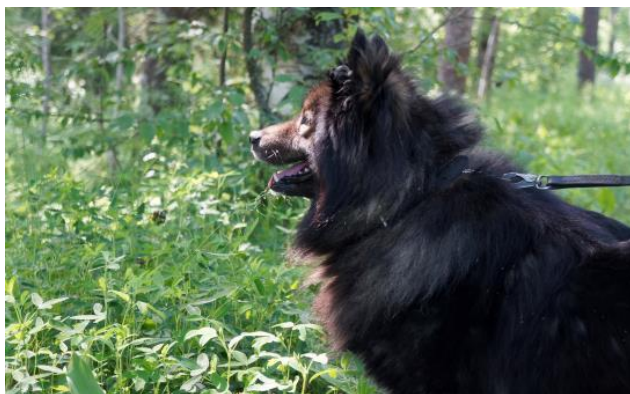
Niina vaikutti ylpeältä kertoessaan, että hän on mielestään jo aika pitkällä itsenäistymisessään. Niina kertoi edellisestä kotilomastaan, jolloin hän oli valmistanut uunileipiä, sillä vanhempansa eivät olleet tehneet ruokaa. Pohdimme

sitä, että monet nuoret muuttavat ensimmäistä kertaa omaan asuntoon, ja koska eivät osaa tehdä ruokaa, syövät he vain einesruokia. Keskustelimme einesruokien terveellisyydestä ja mietimme samalla Hemun ruokavaliota ja terveellisen ruuan merkitystä sille. Vertasimme sitä ihmisiin ja pohdimme, että itsestä on pidettävä huolta siksi että itse voisi hyvin. Mietimme, kuinka tärkeää terveellinen ravinto ja liikunta on Hemulle, ja totesimme että yhtä tärkeää se on ihmiselle itselleenkin. Käytin keskusteluissamme muun muassa Valkosen haastattelussa ollutta tunnekasvatusta.

3. kerta

Odotin Niinaa jo totuttuun tapaan ryhmäkodin ovella. Lähdimme reippaina lenkille. Kyselin Niinalta, mitä hän tykkää tapaamisistamme. Niina sanoi tapaamisten olevan mukavia, sillä niistä saa rytmiä kesälomaviikkoihin, eikä Niina lenkkeile paljoa yksinään. Niina jutusteli äitinsä koirista ja kertoili niiden touhuiluista edellisellä lomallaan äitinsä luona. Niina puhui vähän lapsuudestaan, mutta huomasin hänen olevan hieman hermostunut ja tulkitsin, että Niina ei halunnut puhua tänään vaikeista asioista.

Mielestäni Niina hieman suuttui minun yrittäessäni viedä keskustelua hankalien aiheiden suuntaan, ja koska työskentelymuoto on minulle uusi, ohjasin keskustelun Hemuun. Näin pyrin antamaan Niinalle tilaa ja kunnioitin sitä, että hän ei ollut tänään halukas keskustelemaan minun toivomistani aiheista. Keskeytimme pohtimaan Hemun käyttäytymistä ja teimme Hemun kanssa pieniä harjoituksia tiellä. Kilpeläisen ja Valon haastatteluissa tuli ilmi, että onnistumisen kokemukset parantavat nuoren itsetuntoa. Siksi valitsin Hemun kanssa tehtäviksi harjoituksiksi sellaisia temppuja, joiden kautta Niina saisi onnistumisen iloa. Tapaamisemme oli hieman aiempia lyhyempi, mutta mielestäni oikein antoisa.

Kuva 3. Niina teki pieniä temppuja Hemun kanssa metsäpolulla

4. kerta

Odotin taas Niinaa ryhmäkodin ovella. Ryhmäkodin muita lapsia oli ulkona ja he tervehtivät Hemua rapsutuksin ohjaajansa kanssa. Hemu makasi tyytyväisenä rapsutettavana, mutta heti kun Niina tuli ovelle, nousi Hemu ylös ja riensi Niinan syyliin todella tuttavallisesti. Hemu kääntyi kohti tietä ja osoitti selkeästi, että se tiesi aivan selvästi, että olimme ryhmäkodilla juuri Niinan takia ja lähtisimme lenkille. Mielestäni Hemun reaktio oli tärkeä, sillä sillä tavoin se osoitti Niinalle, että Hemu ja Niina ovat luoneet suhteen toisiinsa, ja Niina on Hemulle erityisempi kuin muut paikalla olevat lapset. Sinkkosen mukaan eläimen hoitaminen vahvistaa itsetuntoa, ja kun eläin osoittaa kiintymystä lasta tai nuorta kohtaan, antaa se nuorelle myönteisen kokemuksen siitä, että hän on merkityksellinen toiselle elävälle olennolle. (Sinkkonen 2013, 40 - 43.)

Olimme katselleet Niinan kanssa aiemmilla lenkeillä erästä metsätietä ja mietineet, mihin se johtaisi. Lähdimme nyt katsomaan, millaisia maisemia löytäisimme. Niina kertoi harrastavansa valokuvaamista, ja pohdimme, että seuraavalla kerralla olisi mukava ottaa kamera mukaan. Ihastelimme valtavia lupiininiittyjä ja seikkailimme poluilla. Koin, että olimme jo aiemmilla kerroilla keskustelleet Niinan kanssa paljon hänen lapsuudestaan ja vanhemmistaan, eivätkä nämä aiheet eivät enää tulleet luontevasti mukaan keskusteluun. Tässä vaiheessa pohdin Kankareen haastattelussaan kertomaa tarvetta tunnistaa se, jos toiminnasta ei ole hyötyä. Kankare korosti, että tarvittaessa on osattava lopettaa työskentely, mikäli työskentelystä ei ole hyötyä.

Olimme keskustelleet Niinan kanssa jo paljon hänen lapsuudestaan ja vanhemmistaan sekä omista hankaluuksistaan, eikä Niina vaikuttanut halukkaalta

keskustelemaan näistä asioista enää. Minusta minulla ja Hemulla ei ollut enää paljoa annettavaa Niinalle sillä alueella ainakaan juuri sillä hetkellä. Tulin kuitenkin siihen tulokseen, että yhteiset kävelymme ja juttelumme, ja Hemun läsnäolo ja koskettaminen on todella antoisaa ja hyödyllistä Niinalle. Niina oli itse kertonut, että hän ei yleensä lähde yksinään kävelylle, joten myös liikunnan ja luonnon läheisyyden kannalta kävelyretkemme olivat merkittäviä. Niinalle myös vaikutti olevan tärkeää se, että Niina tiesi tekevänsä hyvää Hemulle viemällä sitä kävelylle ja antamalla sille huomiota. Päätin panostaa jäljellä olevilla kerroilla Niinan itsetunnon vahvistamiseen antamalla hänen työskennellä Hemun kanssa.

Kuva 4. Yllättäviä kohtaamisia kaupungissa

Kuva 5. Lupiineja simäkantamattomiin

5. kerta

Olimme sopineet Niinan kanssa edellisellä kerralla kameran mukaan ottamisesta, ja Niinalla olikin järjestelmäkameransa jo valmiina odottamassa meitä.

Lähdimme taas tutulle suunnalle lenkille. Niina kuvasi Hemua ja ihastelimme hienoja kuvia. Niina on taitava valokuvaaja, joten minun oli helppo päästä keuhmaan häntä hyvistä kuvista ja täten kohottaa hänen itsetuntoaan.

Paahtava aurinko sai meidät lähtemään takaisin ryhmäkodille hakemaan Niinalle vesipulloa. Istuimme ryhmäkodin pihanurmikolla jutellen ja Niina kuvasi Hemua, kasveja ja ötököitä. Kankare kertoi haastattelussaan, että asiakas usein kiintyy sekä koiraan että työntekijään, ja eroaminen täytyy tehdä suunnitellusti. Tämän vuoksi muistutin Niinaa, että seuraava kerta on jo viimeinen tapaaminen. Niina vaikutti hieman apealta asian vuoksi.

Kuva 6. Päivä oli kuuma ja kaunis

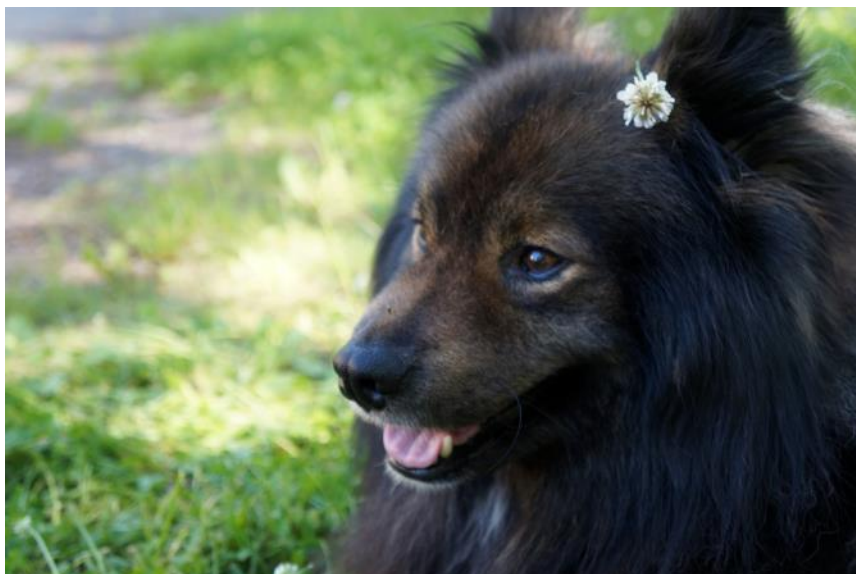
Kuva 7. Sininen taivas yllämme loi upeat puitteet ulkoilulle

6. kerta

Saavuvin ryhmäkodille tapaamaan Niinaa. Viimeisen tapaamisen kunniaksi otin mukaan viinirypäleitä, suolakeksejä ja vichya. Niina otti taas tuttuun tapaan Hemun talutukseensa alkurapsutusten jälkeen, ja lähdimme eväsretkelle läheiselle leikkikentälle. Istuimme suurilla puuportailla kukkulan päällä syöden eväitämme ja juttelimme. Kysyin Niinalta, mitä mieltä hän on tapaamisistamme. Niina sanoi, että tapaamiset ovat olleet mukavia ja on ollut kivaa, kun on ollut tekemistä. Niina sanoi, että viikoissa on ollut rytmiä. *"Ja se on ollut kiva, ettei ole vain kävelty, vaan on ollut projekti, kun on koulutettu Hemua samalla"* (Niina 2015).

Niinan sanoista tajusin, miten tärkeää tosiaan on, että toiminnalla on tarkoitus. Ymmärsin, että kaikki on ollut kahdensuuntaista ja Niinalle on ollut merkityksellistä, että Hemu ei ole ollut vain antavana osapuolena tapaamisissamme, vaan Niina on myös saanut työskennellä aktiivisesti Hemun hyväksi.

Saatoimme Hemun kanssa Niinan takaisin ryhmäkodille ja hyvästelimme toisemme. Minusta kaikille meille kolmelle jäi tapaamisistamme hyvät muistot, ja uskon Niinan saaneen itselleen jotakin hyvää opinnäytetyöni käytännön osuuteen osallistumisesta.

Kuva 8. Niina koristeli Hemun kukkasella

7.3 Palaute ja pohdinta

Pyysin Niinalta palautetta tapaamisistamme. Niina kertoi, että käynnit toivat rytmiä viikkoihin ja Hemu antoi motivaatiota lähteä ulos ja kävelylle.

"Hemun kanssa on ollut kiva ja helppo toimia, kun se on niin leppoisa koira. On ollut kiva, kun ei näe omia koiria, niin Hemua on ollut kiva tavata. Tykkään niin paljon koirista. Kaikin puolein kivoja oli ne käynnit." (Niina 2015.)

Toiminnallista osuuttani suunnitellessani minulla oli aluksi tarkoitus arvioida palautteiden avulla eläinavusteisuuden vaikutusta toimintaan osallistuneelle nuorelle. Minulle kuitenkin valkeni, että toimintaa on vaikea mitata, sillä minulla ei ole kokemusta sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta ennestään, eikä ryhmäkodin työntekijät osallistuneet toimintaan, joten hekään eivät voineet antaa luotettavaa arviota nuoren tilanteesta toteuttamaani koiratoimintaan liittyen. Päädyin siis toteuttamaan toiminnallisen osuuteni ilman arviointia ja käsitelin saamani palautteen sellaisenaan, tekemättä siitä johtopäätöksiä.

Toiminnallisessa osuudessani Niina koki merkityksellisenä sen, että hän sai auttaa Hemu-koiraa oppimaan tunteidensa säätelyä ja itsehillintää. Suvi Laukkanen mukaan nuoren rauhoittellessa säikähtänyttä eläintä aktivoituu nuoren aivoissa hänen oma turvajärjestelmänsä ja hän tuntee olevansa vahvempi ja tyynempi. Tämä saattaa toistuessaan muuttaa aiemmin arkaa nuorta pysyvästi itseensä luottavammaksi ja rohkeammaksi myös muissa ympäristöissä. Kokemus itsestä turvan antajana eläimelle vaikuttaa minäkuvaan myönteisesti. (Laukkanen 2013, 33 - 34.) Uskon tämän olleen Niinallekin mahdollista.

Sain kuulla Niinalta puoli vuotta tapaamistemme jälkeen, että hänellä on sujunut kesän jälkeen paremmin, eikä ahdistuskohtauksia ole esiintynyt lähes lainkaan. Niina kertoi, että hän itse kokee fyysisen ja henkisen vointinsa olevan hyvä. Tietenkään ei voida antaa mitään arviota, oliko koiraavusteisuudella mitään vaikutusta Niinan kuntoutumiseen, mutta olen kuitenkin erittäin iloinen kuullessani hänen hyvästä edistymisestään.

Niinan tapaamiset opettivat minua paljon, ja minulle syntyi omakohtainen kokemus ja näkemys sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta. Ajatukseni koiraavusteisesta työskentelystä muuttuivat, ja jos saan tilaisuuden tulevaisuudessa käyttää koiraa työssäni sosiaalialalla, osaan suunnitella toimintani tavoitteellisemmaksi ja ammattimaisemmaksi, sillä nyt minulla on kokemusta toi-

minnasta. Uskon kokemuksesta olevan minulle suurta hyötyä tulevaisuudessa työelämässä.

8 POHDINTA

Opinnäytetyöni teko on ollut pitkä prosessi ja olen itse oppinut sen aikana todella paljon koira-avusteisesta työskentelystä. Tarkoitukseni oli tuottaa ymmärrettävä tietopaketti koira-avusteisesta työskentelystä sosiaalialaa varten ja siten herättää sosiaalialan toimijoiden kiinnostus työmuotoa kohtaan. Koen onnistuneeni tietopaketin luomisessa ja mielestäni pystyin kuvailemaan toimintaa ymmärrettävästi.

Koira-avusteisessa työskentelyssä esiintyvät käsitteet olivat aluksi minulle hieman vaikeasti hahmotettavia, ja haastatteluissa kävi ilmi, että esimerkiksi toimittajat sekoittavat käsitteet todella usein tehdessään lehtiartikkeleita koira-avusteisuudesta. Esimerkiksi lehdissä esiintyy usein käsite "koira-avusteinen toiminta", mikä tarkoittaa ei-tavoitteellista vapaaehtoispuolen toimintaa, vaikka lehdessä esiintyvä työskentely on ammattilaisten toteuttamaa koira-avusteista terapiaa tai (erityis)opetusta. Toivon, että ymmärrykseni syveneminen käsitteiden suhteen välittyy opinnäytetyöstäni. Toivon sosiaalialan ammattilaisten kiinnostuvan koira-avusteisesta työskentelystä luettuaan opinnäytetyöni, ja siten tavoitteeni työlleni toteutuisi.

Aloittaessani opinnäytetyöni tekoa oli ammattilaistyönä toteutettu eläinavusteisuus minulle uusi ala. Olin toiminut jo vuosia vapaaehtoistyössä Kennelliiton Kaverikoirissa, mutta vapaaehtoinen koiratoiminta on hyvin erilaista, kuin tavoitteellisesti toteutettu eläinavusteinen terapia tai (erityis)opetus. Lähdin työssäni liikkeelle sosiaalipedagogisesta koiratoiminnasta, mikä muodostui aluksi työni nimeksi. Työn edetessä ymmärsin kuitenkin, että alan käsitteet täytyy olla oikein, ja havaitsin, että tekemäni suunnitelma opinnäytetyöstäni käsitti koira-avusteisuutta laajemmin, kuin vain sosiaalipedagogisesta näkökulmasta.

Kaija Ikäheimon toimittamasta kirjasta Karvaterapiaa löysin eläinavusteisuuden määritelmät, ja minulle kirkastui, että minun on käytettävä otsikossa ja työn sisällössä määritelmää "eläinavusteinen työskentely", sillä se on katto-termi ja sisältää kaikki käsittelemäni eläinavusteisuuden muodot. Koska keski-

tyin työssäni koiran käyttöön, käytin myös termiä koira-avusteinen työskentely, ja se varmistui työni nimeksi. Sosiaalipedagoginen koiratoiminta kiinnosti minua kuitenkin erityisesti, joten käsittelin sitä omana otsikkonaan. Käytännön osuudessa myös käytin viitekehyksenäni sosiaalipedagogiikkaa.

Aloitin haastatteluiden toteuttamisen alalla toimiville yrittäjille ja sosiaalialan työntekijöille heti opinnäytetyöni toteutuksen alkuvaiheessa. Sosiaalipedagogista koiratoimintaa ja koulutusta tuottavalta Helena Prepulalta sain yhteystietoja alalla toimiville henkilöille. Suunnittelin aluksi, että pääsisin tutustumaan alaan jonkun toimijan mukana, mutta koska välimatkat olivat todella pitkiä, päätin tehdä haastattelut puhelimitse. Koska minulla ei ollut ennestään hyvää käsitystä koira-avusteisuudesta ammattilaisten toteuttamana, enkä löytänyt internetistä selkiyttäviä kuvauksia toiminnasta, en suunnitellut ennalta kysymyksiä haastatteluja varten. Pyysin haastateltavia kertomaan työstään vapaasti, ja kirjoitin haastattelut paperille. Huomasin, että jokainen haastateltavista kertoi mielellään työstään ja haastattelut olivat pitkiä kestäessään vähintään tunnin. Sain todella paljon hyödyllistä tietoa ja työnskentelyn kuvausta, joiden avulla ymmärsin koira-avusteisuutta paremmin.

Haastateltaviltani saamieni vihjeiden avulla löysin kirjan Karvaterapiaa (toim. Kaija Ikkäheimo) ja siitä muodostui työni kantava voima. Kirjan avulla pääsin alkuun teoriaosuuden kirjoittamisessa. Käytin myös Jari Salmelan Eläinavusteisen valmentajan opasta. Työni loppuvaiheilla kiinnostukseni eläinavusteista valmentajuutta kohtaan lisääntyi, ja mikäli sekä aika että työn laajuus olisivat mahdollistaneet, olisin mielelläni tutkinut sitä enemmän.

Toiminnallista osuutta toteuttaessani huomasin, miten haastavaa ja arvokasta työtä koira-avusteinen työskentely on. Toiminnallinen osuuteni antoi minulle kokemusta koiran käyttämisestä lastensuojelutyössä, ja haluni käyttää koira tulevaisuudessa omassa työssäni vahvistui entisestään. Toiminnallisesta osuudesta sain erittäin hyvän kokemuksen tulevaa työtäni ajatellen, ja uskon opinnäytetyöni olevan minulle suureksi hyödyksi työelämään siirtyessäni.

Jatkotutkimusideoiksi pohdin, että koira-avusteisen työskentelyn laajuus olisi hyvä selvittää. Olisi mielenkiintoista saada mahdollisimman tarkka tilasto siitä, kuinka laajalle toiminta on levinnyt Suomessa ja kuinka paljon sitä toteutetaan ammattilaistyönä. Toiminnan laajuus kronologisesti esitettynä hyödyttäisi sekä asiakaskuntaa että palveluntuottajia. Myös asiakasnäkökulma koira-

avusteisuuteen olisi hyvä tutkimuskohde. Tutkimuksessa voitaisiin selvittää, kuinka suuri osa sosiaalialan työntekijöistä on kuullut toiminnasta aiemmin ja miten todellinen kuva heillä on siitä ja sen mahdollisuuksista. Samoin käyttäjäasiakkaiden tietämys koira-avusteisuudesta olisi hyvä kartoittaa, ja samalla voitaisiin selvittää, kuinka suuri osa vastaajista olisi halukkaita osallistumaan koira-avusteiseen työskentelyyn kuntoutumisensa tukemiseksi. Tämä auttaisi palveluntuottajia suunnittelemaan toimintaansa ja markkinointiaan houkuttelevammaksi ja tehokkaammaksi. Työskentelyä voitaisiin tarkastella myös yhden asiakkaan näkökulmasta ja mitata sekä arvioida ammattilaisen toteuttaman koira-avusteisuuden vaikutusta asiakkaan kuntoutumiseen pitkällä aikavälillä.

LÄHTEET

A man's best friend: study shows dogs can recognise human emotions. 2016. Päivitetty 11.1.2016. Lincolnin yliopisto. Saatavissa:

<http://www.alphagalileo.org/ViewItem.aspx?ItemId=159881&CultureCode=en> [viitattu 27.1.2016].

Ahonen, L. 2013. Koirat kasvun ja kehityksen tukena koulussa. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 184 - 194.

Autio, R. 2016. Koulukoira rauhoittaa erityisoppilaan 30 sekunnissa – katso video Topi-koiran työskentelystä. Yle uutiset. Päivitetty 7.1.2016. Saatavissa: http://yle.fi/uutiset/koulukoira_rauhoittaa_erityisoppilaan_30_sekunnissa__katso_video_topi-koiran_tyoskentelysta/8572635 [viitattu 28.1.2016].

Dogs naturally want to comfort people who are upset. 2012. Dog Heirs. Päivitetty 9.6.2012. Saatavissa: <http://www.dogheirs.com/larne/posts/1333-dogs-naturally-want-to-comfort-people-who-are-upset> [viitattu 5.2.2016].

Eetos. Suomisanakirja. Saatavissa: <http://www.suomisanakirja.fi/eetos> [viitattu 8.3.2016].

Ek, J. & Rasi, A. 2013. Sosiaalipedagoginen koiratoiminta lasten ja nuorten kuntoutumisen tukena. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Saatavissa:

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/68495/Ek_Jasmin_Rasi_Anni.pdf?sequence=1 [viitattu 18.3.2016].

Eläinavusteisuus. Green Care. Saatavissa:

<http://www.gcfinland.fi/elainavusteisuus> [viitattu 2.3.2016].

Grimm, D. 2015. Dawn of the dog. Science-lehti 17.4.2015, 274 - 279.

Haapasaari, M. 2016a. Puhelinhaastattelu 19.3.2016. Turku: Halikoira.

Haapasaari, M. 2016b. Sähköpostitiedoksiänto 26.3.2016. Turku: Halikoira.

Hali-Bernit. Suomen Sveitsinpaimenkoirat ry. Saatavissa:

<http://sennenkoirat.net/site/halibernit> [viitattu 6.3.2016].

Handelman, B. 2011. Koirien kieli ja käyttäytyminen. Helsinki: Gemm oy.

Heino, L. & Landén, K. 2015. Opettajien käsityksiä Kirjoitetaan Koiralle -työpajan vaikutuksista ja eläinavusteisesta työskentelystä. Pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto. Saatavissa: <http://www.hali-koira.fi/media/tiedostot/kirjoitetaankoirallegradu.pdf> [viitattu 18.3.2016].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. painos. Helsinki: Tammi.

Horowitz, A. 2011. Koiran silmin - Mitä koira näkee, haistaa ja ymmärtää. Gummerus Kustannus Oy.

Hotti, H. 2013. Dog owners' perceptions of dog behavior and the emotional state of the dog during animal-assisted activities. Pro gradu -tutkielma. Kööpenhaminan yliopisto. Saatavissa: http://www.hali-koira.fi/media/tiedostot/master_thesis_heidi_hotti_11_10_2013.pdf [viitattu 18.3.2016].

Ikäheimo, K. 2013. Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos. Solution Models House.

Ikäheimo, K. 2013a. Eläimen ja ihmisen suhde. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 5 - 9.

Ikäheimo, K. 2013b. Koira-avusteinen lasten ja nuorten yksilöpsykoterapia. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 135 - 149.

Kallio, S. & Rintamaa, J. 2008. Koira mukana lastensuojelussa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa: http://sennenkoirat.net/site/assets/files/misc/hali-berni_ont_kallio_rintamaa.pdf [viitattu 18.3.2016].

Kallio, S., Rintamaa, J. 2013. Koira mukana lastensuojelussa. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 226 - 229.

Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä : Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2010.

Kankare, S. Puhelinhaastattelu 13.5.2015. Fiskari, Raasepori: Tmi Kokoni.

Kaverikoirat tuovat iloa ja elämyksiä. Kennelliitto. Saatavissa:

<http://www.kennelliitto.fi/kaverikoirat> [viitattu 6.3.2016].

Kihlström-Lehtonen, H. 2013. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 88 - 90.

Kilpeläinen, M-L. 2015. Erityisluokanopettaja. puhelinhaastattelu 19.5.2015. Espoo: Eestinkallion koulu.

Kittilä, L., Kiiski-Mäki, H. & Ikäheimo, K. 2013. Luetaan koiralle. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 230 - 236. 1.

Klemettilä, H. 2013. Apurieläinten historiaa länsimaissa: koira, hevonen ja kissa. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 14 - 21. 1. painos. Solution Models House.

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä. Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä ry. Saatavissa: <http://www.kasvatus-kuntoutuskoirat.fi/kasvatus-ja-kuntoutustyo/> [viitattu 6.3.2016].

Kurki, L. 2006. Sosiaalikuraattorina koulussa. Teoksessa Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa, toim. Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P., 38 - 100.

Kurki, L., Nivala, E., & Sipilä-Lähdekorpi, P. 2006. Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Kylén, A. Tätä se sosiaalipedagogiikka sitten on. Talentia. Saatavissa: http://www.talentia.fi/files/577/Mita_sosiaalipedagogiikka_on.pdf [viitattu 24.1.2016].

Laukkanen, S. 2013. Eläinten läheisyys tunne-elämämme säätelykeinona. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 22 - 36.

Lundell, K. 2013. Koira-avusteinen vapaaehtoistoiminta - kokemuksia ja ajatuksia (AAA). Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 64 - 70.

Lundén, J. 2012. Hännänheilauksia – koira-avusteisen työskentelyn pilotti-projekti turun kaupungin ympärivuorokautisessa hoidossa olevien vanhusten parissa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa: http://halikoira.viidakkorumpu.fi/wp-content/uploads/2013/07/Lunden_Johanna.pdf [viitattu 18.3.2016].

MacLean, E., & Hare, B. 2015. Science-lehti 17.4.2015, 280 - 281.

Miksi kulttuurikoira kouluissa. Suomen Hoivakoira. Saatavissa: <http://www.kulttuurikoira.fi/ryhmat/> [viitattu 27.1.2016].

Mikä on kulttuurikoira. Suomen Hoivakoira. Saatavissa: <http://www.kulttuurikoira.fi/> [viitattu 27.1.2016].

Mitä on Green Care. Green Care Finland. Saatavissa: <http://www.gcf Finland.fi/MitaOnGreenCarePaavalikko> [viitattu 6.3.2016].

Mutsit vs fajjat-facebookryhmä. Facebook 14.1.2016.

Nivala, E. 2006. Koulukuraattori nuorten maailmassa. Teoksessa Sosiaalipedagoginen sosiaalityö koulussa, toim. Kurki, L., Nivala, E. & Sipilä-Lähdekorpi, P., 101 - 160.

Ota yhteyttä. Suomen Hoivakoira. Saatavissa: <http://www.kulttuurikoira.fi/ota-yhteytta/> [viitattu 10.3.2016].

Pohjasniemi, S. 2015. Nuorisotyöntekijä. Puhelinhaastattelu 6.7.2015. Kouvolaa.

Portin, P. 2015. Mistä kumpuaa kiintymys koiraan. Koiramme-lehti 7-8/2015, 80 - 82.

Prepula, H. 2015. Sähköpostitiedoksianto 22.6.2015. Lohja: Suomen Hoivakoira t:mi.

Prepula, H. 2016. Sähköpostitiedoksianto 7.3.2016. Lohja: Suomen Hoivakoira T:mi.

Rusanen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Oy Finn Lectura Ab.

Rytkönen, E. 2014. Karvaiset kirjastolaiset : lukukoiratoiminta Kaarinan kaupunginkirjastossa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Saatavissa:

https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/82682/rytkonen_eva.pdf?sequ=1 [viitattu 18.3.2016].

Salmela, J. 2015. Viidakkoportaat: Eläinavusteisen valmentajan opas. Alfa Partners Academy- Solution Models House 2015. 2. painos. Helsinki.

Sinkkonen, J. 2013. Lapsen yksilökehitys ja suhde eläimiin. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 37 - 43.

Sosiaalipedagogiikka. Suomen Sosiaalipedagoginen seura Ry. Saatavissa: <http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/sosiaalipedagogiikka/> [viitattu 24.1.2016].

Sosiaalipedagoginen koiratoiminta -koulutus. Suomen Hoivakoira T:mi. Saatavissa: <http://www.kulttuurikoira.fi/koulutus/> [viitattu 24.2.2016].

Sosped koira -koulutus. Sosped-säätiö. Saatavissa: <http://www.sosped.fi/sosped-koira-koulutus/> [viitattu 18.3.2016].

Tiainen, P. 2016. Kulttuurikoira Simo sulattaa jään ja torjuu yksinäisyyttä kouluissa. Yle uutiset 4.1.2016. Saatavissa: yle.fi/uutiset/kulttuurikoira_simo_sulattaa_jaan_ja_torjuu_yksinaisyytta_kouluissa/8467818 [viitattu 27.1.2016].

Toiminta. Suomen Hoivakoira T:mi. Saatavissa: <http://www.hoivakoira.fi/toiminta/> [viitattu 23.3.2016].

Törmälehto, E. 2013. Hevostoiminnan terapeuttinen voima lasten ja nuorten ryhmissä. Teoksessa Karvaterapiaa: Eläinavusteinen työskentely Suomessa. 1. painos, toim. Ikäheimo, K., 171 - 183.

Valkonen, N. 2015. Etsivä nuorisotyöntekijä. Puhelinhaastattelu 12.8.2015. Mikkeli.

Valo, R. 2015. Koulukuraattori. Puhelinhaastattelu 18.6.2015. Lempäälä: Sääksjärven koulu.

Valo, R. 2016. Koulukuraattori. Sähköpostitiedoksianto 7.3.2016. Lempäälä: Sääksjärven koulu.

Vehmasto, E. 2014. Green Care -toimintatavan suuntaviivat Suomessa. Saatavissa: <http://www.mtt.fi/mttkasvu/pdf/mttkasvu20.pdf> [viitattu 6.3.2016].

Wilhelmi, P. 2015a. Puhelinhaastattelu 15.5.2015. Turku: Wilhelmin polku.

Wilhelmi, P. 2015b. Sähköpostitiedoksianto 17.6.2015. Turku: Wilhelmin polku.

Wilhelmi, P. 2016. Sähköpostitiedoksianto 10.3.2016. Turku: Wilhelmin polku.

Wilhelmin polku. Wilhelmin polku. Saatavissa: <http://www.wilhelminpolku.fi/> [viitattu 6.3.2016].

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilka, H. 2009. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

Voimatassun tekijät. Voimatassu. Saatavissa: <http://www.voimatassu.fi/me/> [viitattu 6.3.2016].

KOIRIA KOULUTTAVIA TAHOJA

Suomessa valvira tai muu lupaviranomainen ei ole määritellyt eläinavusteiselle toiminnalle pätevyysvaatimuksia. Eläinavusteinen valmentaja tai ohjaaja ei ole nimikesuojattu ammatti eikä siten terveydenhuollon ammattihenkilö. Koiraavusteista työskentelyä toteuttavat oppilaitokset ovat asettaneet omia pääsyvaatimuksiaan koulutukselle. (Salmela 2013, 12.)

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä Ry

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä Ry perustettiin Suomessa vuonna 2010. Se on suunnattu koira-avusteisia menetelmiä työssään käyttäville tai niistä kiinnostuneille kasvatus- kuntoutus- ja sosiaalialan ammattilaisille. Yhdistyksen keskeinen tavoite on yhdistää em. alojen ammattilaisia, jotka ovat kiinnostuneet koira-avusteisista työmuodoista, ja tarjota heille aiheeseen liittyvää koulutusta. Sen lisäksi yhdistyksen tavoitteena on lisätä tietoisuutta koiraavusteisista työmuodoista Suomessa. Se tekee yhteistyötä ruotsalaisen Vårdhundskolan kanssa. (Kihlström-Lehtonen 2013, 88.)

Koirat kasvatus- ja kuntoutustyössä Ry tarjoaa jäsenilleen koulutusta koiraavusteisesta kasvatus- ja kuntoutustyöstä. Koulutus sisältää teoretietoa ja käytännön harjoittelua koiran kanssa, ja toimintaa toteuttava voi soveltaa näitä harjoitteita oman ammattinsa viitekehyksen mukaisesti. Yhdistys toteuttaa jäsenilleen soveltuvuuskokeita ja työnäyttöjä, joissa testataan koiran soveltumista työhön ja tarkkaillaan koirakon yhteistyötä. Työnäyttö tehdään soveltuvuuskokeen jälkeen, ja sen tarkoituksena on arvioida koirakon työskentelyä asiakkaan kanssa, koirakon yhteistyötä sekä koiran koulutukseen ja hallintaan liittyviä asioita. Soveltuvuuskokeen läpäistyään koira saa käyttää "oppilas"-liiviä, ja työnäytön suoritettuaan koirakolla on mahdollisuus hankkia varsinainen työliivi. Kun koiralla on päällään liivi, huomaavat sekä koira itse, asiakas että muu työpaikan henkilökunta, että koira on työtehtävissä. (Kihlström-Lehtonen 2013, 89 - 90.)

Hoivakoira

Suomen Hoivakoiran ja Sosped Keskuksen toteuttama Sosped Koira – koulutus on suunnattu aikuisille. Täydennyskoulutuksen tavoitteena on antaa valmiuksia tukea asiakkaan sosiaalista kasvua ja oppimis- sekä luovuuskykyä. Keinoina on ohjattu luova ryhmätoiminta käyttäen koira työparina. Koulutus lisää valmiuksia ohjaajana toimimiseen esimerkiksi koululaisten parissa silloin kun he tarvitsevat varhaista tukea. (Sosped koira -koulutus.)

Koulutus koostuu lähipäivistä, itsenäisesti tehdyistä harjoituksista oman koiran kanssa, kirjallisista tehtävistä ja henkilökohtaisesta projektityöstä. Teemoina koulutuksessa on mm. sosiaalipedagoginen ammatillisuus, kokemuksellinen oppiminen, ryhmäilmiöt, itsetuntemuksen lisääminen mukaan lukien tunne- ja vuorovaikutustaidot, sosiaalinen vahvistaminen sekä sisäistä motivaatiota ja luovuutta tukevan ilmapiirin mahdollistaminen. (Sosped koira -koulutus.)

Noin puolella koulutukseen tulevista on soveltuva pohjakoulutus ja kokemus, ja myös kiinnostusta osa-aikaiseen toimimiseen kulttuurikoirakkona. Oma tehtävään soveltuva koira on koulutukseen pääsyn edellytyksenä. Ennen koulutusta järjestetään kartoitustilaisuus, jossa soveltuvuus tarkistetaan. Koirakoita koulutetaan kahdella paikkakunnalla, eli Helsingissä ja Turussa. (Sosped koira -koulutus.)

Alfa Partners Oy

Alfa Partners Oy on yksityinen oppilaitos, ja se tarjoaa eläinavusteista koulutusta Solution Focused Animal Assisted Therapy koulutuslinjan kautta niin eläinavusteiseen terapiaan (AAT) kuin eläinavusteiseen toimintaan (AAA). Eläinavusteisen terapian pohjakoulutus on tutkinto terveyst-, sosiaali- tai kasvatusalalta. Eläinavusteinen toiminta (AAA) sopii vapaaehtoistyöstä kiinnostuneille tai perusopinnoiksi Green Care-yrittäjyyteen. (Salmela 2015, 12.)

PALVELUNTUOTTAJIA

Kulttuurikoira

Kulttuurikoira tarjoaa kannustavan työskentelyilmapiirin kouluissa ohjatulla luovalla ryhmätoiminnalla ja ehkäisee syrjäytymistä. Kulttuurikoiratyöskentely on ammattilaisten toteuttamaa, ja se täydentää vapaaehtoistoimijoiden palveluja. Kulttuurikoirien toimintaa rahoittaa paikalliset kummiyhteistyöt, ja koirakot toimivat kaikkialla, missä muodostuu ehyt yhteistyöverkosto. (Mikä on kulttuurikoira; Miksi kulttuurikoira kouluissa.)

Toimintamallin on ideoinut Suomen Hoivakoira ja se on toteutettu yhteistyössä Sosped Keskuksen kanssa. Kulttuurikoiran arvoja ovat vapaaehtoisuus, luottamus, huolenpito ja erilaisuuden arvostaminen. Toiminnalle on ominaista yhteisöllisyys, kiireettömyys, osallistava ryhmätyöskentely ja tekemällä oppiminen. (Mikä on kulttuurikoira.)

Voimatassu Ky

Voimatassu Ky toimii Tampereella, ja se tuottaa hyvinvointipalveluja kasvatus- ja sosiaalialalle. Toiminnan taustalla on Green Care -menetelmät, eli luonto-, eläin- ja maatila-avusteinen toiminta hyvinvointipalveluissa. Voimatassun palveluntuottajan taustakoulutuksena on mm. yhteisöpedagogi (AMK), Eläintenhoitaja (AT) Eläintenkouluttajan suuntautuminen. (Voimatassun tekijät.)

Wilhelmin polku

Pia Wilhelmi tuottaa yrityksellään Wilhelmin polku sosiaalipedagogista koira-toimintaa Turussa. Sosped-toimintaa harjoitetaan kurssimuotoisesti sisältäen vähintään viisi tapaamista, jotta osallistujilla on mahdollisuus sisäistää uusia toimintatapoja. Se soveltuu parhaiten korkeintaan kuuden ihmisen pienryhmille. Kurssit räätälöidään kullekin asiakkaalle ja ryhmälle sopivaksi. Toiminta-alueena on pääasiassa Turku ja sen ympäristö. (Wilhelmin polku).

Hali-Koira

Hali-Koira on Maarit Haapasaaren vuonna 2011 perustama yritys. Hali-Koira toteuttaa Green Care -ideologiaa, ja sen tarkoituksena on kehittää ja toteuttaa ihmisen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia tukevaa koira-avusteista työskentelyä. Hali-Koira työskentelee laaja-alaisesti eri asiakasryhmien kanssa. (Haapasaari 2016b.)

Hali-Koirat jumppauttavat vanhuksia vanhainkodeissa ja toimivat kirjastoissa ja kouluissa lukukoirina. Hali-Koirat ovat olleet jo vuosia tukena ja lohtuna erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille. Fysioterapiassa Hali-Koirat työskentelevät fysioterapeuttien työparina vanhusten ja kehitysvammaisten laitoksissa. Fysioterapeutti vastaa siitä, että liikkeet sopivat asiakkaan fyysiseen kuntoon ja tukevat hänen tilannettaan parhaiten. Hali-Koiran rooli on motivoida asiakasta fyysiseen tekemiseen. (Haapasaari 2016b.)

Kehitysvammaisten ja autististen kanssa Hali-Koira auttaa harjoittelemaan kommunikaatiota ja elekielen ymmärtämistä. Hali-Koiran kanssa tehtävissä harjoituksissa kerrotaan omista ajankohtaisista tapahtumista ja hoidetaan koira yhdessä mm. harjaamalla ja ruokkimalla sitä. Esimerkiksi tasapainoa harjoitellaan talutuslenkeillä metsäpoluilla. Hali-Koiran kanssa pystytään työskentelemään myös ennaltaehkäisevästi mm. erityisen tuen piirissä olevien lasten ja nuorten ja mielenterveyskuntoutujien kanssa tehdyssä työssä. (Haapasaari 2016b.)

Vapaaehtoistoiminta (Eläinavusteinen toiminta AAA)

Hali-Bernit

Vuonna 1999 alkanut Hali-Berni -toiminta on vapaaehtoistoimintaa, joten vierailuista ei peritä rahallista korvausta. Lahjoituksina saadut tulot lahjoitetaan hyväntekeväisyyteen. Toiminnassa mukana olevat koirat suorittavat ”Hali-Berni-testin”, jolla niiden soveltuvuus varmistetaan. Koiralta vaaditaan sosiaalisuutta, perustotelevaisuutta ja varmuutta erilaisissa paikoissa ja tilanteissa. Hali-Bernit vierailevat mm. sairaaloissa, palvelutaloissa, vammaisten hoitokodeissa ja päiväkodeissa. (Hali-Bernit.)

Kennelliiton Kaverikoirat

Kennelliiton Kaverikoirat toteuttavat vapaaehtoistyönä koira-avusteista toimintaa. Kaverikoirat ovat Kennelliiton rekisteröity tavaramerkki, ja se on patentoitu vuonna 2005. Vain Kennelliiton ryhmissä toimivat koirakot saavat käyttää nimeä Kaverikoira.

Kennelliiton Kaverikoirien työasuna on oranssi huivi ja ohjaaja käyttää Kaverikoirien tunnuksella varustettua nimikylttiä. Kaverikoirat vierailevat esimerkiksi lasten, kehitysvammaisten ja vanhusten luona laitoksissa ja päiväkodeissa tuomassa iloa ihmisille, joilla ei ole mahdollisuutta omaan koiraan. Tavoitteena Kaverikoirilla on ihmisten ilahduttaminen ja piristäminen. (Kaverikoirat tuovat iloa ja elämyksiä.)

Suomen Karva-Kaverit ry

Suomen Karva-Kaverit ry perustettiin huhtikuussa 2011. Yhdistyksen tarkoituksena on kehittää ja toteuttaa eläinavusteista työskentelyä ympäri Suomea. Yhdistystä perustamassa oli Hali-Bernien toiminnassa mukana olleita jäseniä ja sen toiminta tukee Green Care -ideologiaa. Suomen Karva-Kaverit perustettiin, koska eläinavusteista työskentelyä haluttiin laajentaa myös muihin koirarotuihin kuin berninpaimenkoiriin ja myös muihin eläinlajeihin. (Haapasaari & Ikäheimo 2013, 57.) Aluksi toiminnassa oli mukana vain koiria ja kissoja, mutta myöhemmin mukaan on liittynyt myös muita eläimiä kuten frettejä, marsuja, miniponeja, hevosia, laamoja ja unkarilaisia villasikoja (Suomen Karva-Kaverit).

Suomen Karva-Kavereiden toiminnan tavoitteena on tuoda ihmisille iloa ja vahvistaa ihmisten terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Eläimet vierailevat elämässään ongelmia kohdanneiden ihmisten luona. Vierailukohteina ovat mm. päiväkodit, vanhainkodit, kehitysvammalaitokset, lastenkodit ja mielen-terveyspotilaiden asumisyksiköt. Yhdistys harjoittaa niin eläinavusteista terapiaa, toimintaa kuin opetustakin. (Haapasaari & Ikäheimo 2013, 57.)

Aiempiä töitä koira-avusteisuudesta

Kirjoitetaan Koiralle® -työpajat

Kirjoitetaan Koiralle® on menetelmä, jonka on kehittänyt ja rekisteröinyt sanataiteilija ja sanataidekasvattaja Veera Vähämaa ja eläinavusteinen valmentaja Maarit Haapasaari. Menetelmässä käytetään keinona koira-avusteista sanataidetta, ja sekä nuoria että vanhoja osallistujia kannustetaan ilmaisemaan itseään suullisesti ja kirjallisesti. Menetelmä yhdistää rajattomasta mielikuvituksesta nauttimisen ja ryhmätyötaitojen, luovan oppimisen sekä vuorovaikutustaitojen kehittymisen. Menetelmää voidaan käyttää esimerkiksi muistisairaiden vanhusten toimintakyvyn ylläpitämisen tukemiseen, ja sitä voidaan soveltaa käytettäväksi myös erityistä tukea tarvitsevien ihmisten arjessa. (Haapasaari 2016b.)

Linda Heino ja Kristina Landén ovat tutkineet Pro Gradu -työssään maaliskuussa 2015 opettajien käsityksiä Kirjoitetaan Koiralle® -työpajan vaikutuksista ja eläinavusteisesta työskentelystä. Tutkimuksessa selvitettiin laadullisen tutkimuksen keinoin, millaisia käsityksiä luokanopettajilla on Kirjoitetaan Koiralle® -työpajan vaikutuksista oppilaiden kirjoitussuorituksiin ja käyttäytymiseen koiran läsnä ollessa. (Ks Heino & Landén 2015.)

Yhteenvetona haastateltavat kokivat, että koiran läsnäollessa oppilaat unohtivat kyseessä olevan varsinainen kirjoitustehtävä. Heidän mielestään koiran näkökulmasta kirjoittaminen motivoi oppilaita kirjoittamaan uusista aiheista, mikä näkyi varsinkin poikien tarinoissa. Koiran läsnäololla nähtiin olevan ainoastaan positiivinen vaikutus oppilaiden keskittymiseen ja käyttäytymiseen yleisesti. Kirjoitetaan Koiralle® -työpaja koettiin opettajien keskuudessa hyödylliseksi oppilaiden kannalta ja sanataide sekä eläinavusteinen työskentely oli haastateltavien mielestä yhdistetty onnistuneesti. (Heino & Landén 2015.)

Dog owners' perceptions of dog behavior and the emotional state of the dog during animal-assisted activities

Tutkimuksen tavoitteena oli tutkia koiran omistajien arvioita koiran käyttäytymisestä ja koiran tunteista eläinavusteisen toiminnan aikana. Tutkimus suoritettiin siten että 11 koira videokuvattiin kymmenen minuuttia eläinavusteisen

toiminnan aikana vanhainkodeissa sekä palvelutaloissa. Koirien omistajat arvioivat koiriensa käyttäytymistä ja koirien tunteita tuon kymmenen minuutin aikana, sekä dokumentoivat ne kyselylomakkeille heti kuvauksen loputtua. Tutkimuksen tuloksiin perustuen, olisi suositeltavaa että järjestöt jotka tarjoavat eläinavusteista toimintaa ohjaisivat ja välittäisivät tietoa koirien käyttäytymisestä koirien omistajille. Tämä osaltaan edistäisi omistajien ja koirien välistä kommunikaatiota pitkällä tähtäimellä eläinavusteisen toiminnan aikana. (Ks Hotti 2013.)

Opinnäytetöitä eläinavusteisesta toiminnasta

Rytkönen Eva. 2014. Karvaiset kirjastolaiset : lukukoiratoiminta Kaarinan kaupunginkirjastossa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.

Ek Jasmin & Rasi Anni 2013. Sosiaalipedagoginen koiratoiminta lasten ja nuorten kuntoutumisen tukena. Opinnäytetyö. Kymenlaakson ammattikorkeakoulu.

Lundén Johanna. 2012. Hännänheilauksia – koira-avusteisen työskentelyn pilottiprojekti turun kaupungin ympärivuorokautisessa hoidossa olevien vanhusien parissa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.

Kallio Salla & Rintama Johanna 2008. Koira mukana lastensuojelussa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu.